פערטער יאהרגאַנג — פרייז 75 גר. — ערשיינט איינמאל איז חודש

בית יעקב לכו ונלכה באור ד׳ (ישעי׳)

אילוסטרירטער פאמיליען=זשורנאל

אשה יראת ד׳ היא תתהלל (משלי)

בית יעקב

ארגאַן פון „בנות אגודת ישראל“ אין פוילען

ב״ה לאָדז, אלול תרפ״ז. | № 8. | Łódź, Wrzeszen 1927 r.

דער ציעל פון די בית יעקב שולען: ערציהען די יודישע טעכטער אין גייסט פון דער יודישער תורה און ישראל׳ס היסטאָרישע אייביגקייט׳ס אידעאלען.

אבאָנאמענטס-פרייז: א יאָהר 8 גילד. אויסל.: 1.50 דאָלאר. געלד פריהערויס.
אדרעס פון רעד. און אדמ.:
Łódź, ul. Aleksandrowska 28.

דאָס פראָגראַם פון בנות אגודת ישראל: פליכט-ערציהונג פון דער יודישער פרוי אין דער לעזונג פון די יודישע פראָבלעמען און גייסט פון תורה ומסורה.

איינהאלט:

1) די פייערליכקייטען ביים לעגען דעם גרונדשטיין פון בית יעקב סעמינאַר.
2) די שטאַרקסטע בריק פאַר׳ן יודישען עתיד – הרב טובי׳ הורוויץ.
3) קומט אין העלפט! – – – א. ג. פרידענזאן.
4) יודענטום און זעלבסטמאָרד – – רבי שמשון רפאל ד״ר הירש זצ״ל.
5) צוויי פרויען-טיפען – – – הרב ד״ר קליין.
6) די פרוי אינ׳ם יודענטום – – הרב טובי׳ יהודא גוטענטאַג.
7) סליחות-שטימונג – – – ד״ר ל. נעמצעוויטש
8) יונג און אַלט – – – – חיים יצחק בונין
9) וועגען מאַמע לשון – – – שטואל נאדלער.
10) נתן בירנבוים – – – ד״ר בנציון פעסלער.
11) רבי אליהו בעל-שם און זיין גולם – ד״ר חיים בלאָך.
12) דאָס נייע קליידעל – – – מרים אילינאָווער.
13) געפינען דעם וועג – – – אַ. פרעמד.
14) אהבת השם – – – – שרה שענירער.
15) דער מלאך – – – – ראַבינדראַנאַט טאַגאָרע.
16) אויפרוף.
17) כראָניק.
18) קאָרעספאָנדענציעס.
19) אַנאָנסען.

לעזער און פריינד!

צום 5=טען יאהרגאנג שיקט תיכף דעם אבאנענטס-אפצאהל פון 8 זלאטיס פאר׳ן גאנצען יאהר פריהעראויס!

בית יעקב לכו ונלכה באור ד׳ (ישעי׳)

אילוסטרירטער
פאמיליען-זשורנאל

אשה יראת ד׳ היא תתהלל (משלי)

בית יעקב

ארגאן פון „בנות אגודת ישראל“ אין פוילען

ב״ה לאדז, אלול תרפ״ז	№ 8.	Łódź, Wrzeszen 1927 r.

הרב טובי׳ הורוויץ.

די שטארקסטע בריק פאר׳ן יודישען עתיד.

(געווידמעט דער גרונדשטיין-פייערונג אין קראקא)

אונזערע הייליגע חכמים זאגען אונז, אז ביים „בין השמשות“ פון ערשטען שבת איז געמאכט געווארען אפילו די ערשטע צוואנג „אף צבת בצבת עשוי“, ווייל ווען ס׳זאל נישט זיין קיין צוואנג צו האלטען דאס אויפגעגליהטע אייזען, וואלט מען דאך קיינמאל נישט געקענט מאכען קיין מעטאלענע כלי; ס׳האט דאך געמוזט זיין א גרייטע צוואנג צו האלטען דאס ערשטע אויפגעגליהטע אייזען, פון וועלכען מען האט געמוזט מאכען די צווייטע צוואנג. אט דאס איז דער מאסשטאב פון יעדער אונטערנעהמונג, „צבת בצבת עשוי“, מען מוז קודם כל שאפען דעם ערשטען אפאראט, מיט וועמענס הילף מ׳קען שאפען די אפאראטען פאר דער אייגענטליכער ארבייט.

אויב מען מעסט מיט אט דעם מאסשטאב אונזער יונגע אויפלעבונגס-בעוועגונג מוז מען זאגען, אז דא ליגט דער הויפט-פעהלער פון אונזער ארבייט און מען קאן בעגרייפען ווי אזוי עס איז מעגליך די ערשיינונג, אז אין א צייט וואס די אגודה-אידעאלאגיע האט דערגרייכט דעם גרעסטען נצחון אין די גאנצע יודישע וועלט מוז אנהויבען איינצוזעהן, אז דער עקזיסטענץ פון א יודיש צבור לעבען אין דער גאנצער וועלט בכלל און אין ארץ-ישראל בפרט, איז נישט מעגליך אהן די תורה הקדושה — אז און מיט דער צייט בלייבט די אגודה ארגאניזאטאריש הינטערשטעליג לגבי אנדערע ארגאניזאציעס, וואס זייער אידעאלאגיע איז שוין באנקראט.

די אגודה האט געמאכט דעם פעהלער וואס ביי אלע איהרע אונטערנעהמונגען האט זי נישט געשאפען דעם „צבת בצבת“ דעם ערשטען אפאראט וואס ערמעגליכט די ווייטערדיגע ארבייט. אזוי איז געוועזען מיט דער ארגאניזאציע גופא די ארגאניזאציע מוז האבען א פראפאגאנדע אפאראט וואס בויט אויף די ארגאניזאציע; דער אפאראט איז ביז היינט נאך נישט געשאפען געווארען. עס זענען קיינמאל נישט אריינגעלעגט געווארען די ערשטע 100 טויזענד דאלער און די פראפאגאנדע, וואס דארף שפעטער ברענגען די ווייטערדיגע מיליאנען וואס אזא בעוועגונג מוז האבען כדי צו קענען פערווירקליכען מעהר גרויסע — אידעאלען און אויפגאבען.

פונקט אזוי איז עס מיט דער חנוך-ארבייט בכלל, עס איז געגרינדעט געווארען שולען און ס׳איז נישט געווען קיין לעהרער ווי קען זיין א שול אהן א לעהרער. ווי איז דער „צבת בצבת“? און פונקט אזוי איז עס מיט דער „בית יעקב“ און „בנות אגודת-ישראל“ בעוועגונג. מען ארבייט און פראפאגאנדירט די אויפלעבונגס-בעוועגונג פון די יודישע טעכטער. מען פראפאגירט די גרינדונג פון „בית-יעקב“-שולען און „בנות אגודת ישראל“-קבוצות און מ׳האט נישט קיין גענוגענדע צאהל לעהרערינס פאר די בית-יעקב-שולען און קיין אויסגעבילדעטע פיהרערינס פון די „בנות אגודת-ישראל קבוצות. עס פעהלט ווידער דער „צבת בצבת“. און אויב ס׳איז אין קראקא שוין יא דא א סעמינאר פון לעהרערינס, האט דאס סעמינאר קיין היים נישט ער איז נע ונד און קען זיך נישט ענטוויקלען.

דערפאר איז אזוי צו בעגריסען דער בעשלוס וואס איז ענדליך געפאסט געווארען אנצוהייבען די אויפלעבונגס-ארבייט פון א געזונטען יסוד מיט שאפען דעם ערשטען גרויסען אפאראט דעם „צבת בצבת“ פאר דער אמת יודישער טעכטער-ערציהונג. אויפצובויען א גרויס הויז, א היים פאר א סעמינאר פון „בית-יעקב“-לעהרערינס אין קראקא. און דער אפאראט וועט שוין שאפען די אפאראטען, וואס וועלען ווייטער זיין בכח אנצופיהרען די גרויסע רעליגיעזע אויפלעבונגס-בעוועגונג ביי די יודישע טעכטער

און אזוי ווי ביי די טעכטער און די קינפטיגע מוטערס פון יודישען דור ליגט דער גרעסטער און מעכטיגסטער טייל פון דער יודישער פאלקס ערציהונג. בעדייטעט דאס בויען פון א סעמינאר וואס וועט אייך ארויסגעבען די פעהיגע און בעוואוסטזיניגע רעליגיעזע ערציהערינס פאר׳ן קינפטיגען דור דאס אויסבויען פון די שטארקסטע בריק פאר׳ן יודישען עתיד!

און דער טאג אין וועלכען מען וועט לעגען דעם גרונד

די גראנדיעזע פייערליכקייטען ביים לעגען דעם גרונד-שטיין פון בית-יעקב-סעמינאר.

דער גרונדשטיין-אקט בעציהרט מיט׳ן טמבלעם פון בית-יעקב-זשורנאל.

דינסטאג, ט״ז אלול איז אין קראקא אויפ׳ן ספעציעלען בוי-פלאץ (סטאניסלאווא גאס, לינקס פון דער ווייכסעל) פארגעקומען די פייערליכע חגיגה פון לעגען דעם גרונדשטיין צום ערשטען ארטאדאקסישען לעהרערין-סעמינאר „בית יעקב“.

דאס יודישע קראקא האט באלד פון בעגינען אן בעקומען א פייערליך אויסזעהען. פון אלע עקען שטאדט האבען געשטראמט מאסענווייז טויזענדער מענשען, אנשים נשים וטף צום בעשטימטען ארט.

דער בוי-פלאץ איז געוועזען ארומגעצוימט און ארדנונג האבען געהאלטען די צעירי אגודת ישראל ביי די מענער און די בנות אגודת ישראל ביי די פרויען. די מענער זענען געשטאנען פון איין זייט און פרויען — פון דער אנדערער זייט. א חוץ דעם א צעהנדליג פאליציאנטען אונטער דער אנפיהרונג פון א קאמיסאר ווי אויך שטאדטישע פייערלעשער.

א פיל-פארביגער צאהלרייך-טויזענד-קעפיגער עולם האט פערפולט דעם פלאץ און פון אלע באלקאנען און דעכער פון די ארומיגע הייזער האבען געקוקט טויזענדער מענשען-אויגען.

די מוזיק האט געשפילט ביים אנפאנג דעם פוילישען הימן און דערנאך פערשידענעס. אויף דער ספעציעל אויפגעשטעלטער עסטראדע זענען געזעסען די ספעציעל איינגעלאדענע געסט, צווישען זיי א גרויסע צאהל רבנים און א-טאדאקסישע עסקנים. אויך זענען אויסגעשטעלט געווען פאר דער עסטראדע פאטעלען פאר די פארשטעהער פון דער מאכט, קהלה א. א. ביי דער לינקער זייט איז געשטאנען א ספעציעלער טיש פאר דער פרעסע, ארום וועלכען ס׳זענען געזעסען א גרויסע צאהל ספעציעלע שליחים-קארעספאנדענטען פון יודישע און נישט-יודישע צייטונגען פון לאנד און אויסלאנד. אויך האבען טיכטיג געארבייט איינינגע פאטאגראף-אפאראטען, וואס האבען געמאכט פיל אויפנאהמען.

צווישען די גרויסע צאהל געכט האבען זיך געפינען פער-טרעטער פון אלע לייטענדע ארטאדאקסישע קערפערשאפטען ווי, הרה״ג ר׳ הערש העניך לעווין שליט״א — בענדינער רב, פערטרעטער פון מועצת גדולי התורה״, אין נאמען פון אגודה דעפ. הרב לעווין — ריישא׳ר רב שליט״א, פון אלוועלטליכען ועד הפועל פון דער אגודת ישראל — הרב ד״ר פנחס הכהן אגודת ישראל אין דייטשלאנד — הרב יעקב ראזענהיים און י. האלענדער, ווינער אגודה — הישיש ר׳ וואלף פאפענהיים-אלוועלטליכע קרן התורה צענטראלע -- מיניסטעריאל-ראט ד״ר שמואל דייטשלענדער, דער ווארשעווער קהלה-פרעזעס דעפ. ר׳ אלי׳ קירשברוין, אגודה-עקזעקוטיווע אין פוילען — הרב יצחק מאיר לעווין און הרב טובי׳ הורוויץ, חנוך-צענטראלע אין פוילען — די פרנסים נחום ראזענפעלד און זישא פרידמאן, רעדאקציע „דער יוד“ — א. מ. ראגאווי, רעדאקציע „בית יעקב“ — א. ג. פרידענזאן א. א.

פון די קראקאווער: הרב אב״ד שליט״א, ארטיגער קהלה-פרעזעס אדוו. ד״ר רפאל לאנדוי, פרעזעס פון דער האנדעלס-קאמער, וויצע-בירגערמייסטער ד״ר שניידער, טענאטארען, משה דייטשער און בוימינגער, דעפ. פ. סטעמפעל, בית-יעקב-צענטראלע — פרעזעס פון בוי-קאמיטעט ר׳ אשר שפירא און ר׳ משה לויפער.

ביי די פרויען האבען זיך געפינען אן שפיץ, פרוי שענירער, פרל. ראזענבוים, פרל. לאנדסבערג און פרל. שטשערזינסקא ווי אויך אלע ב״י לעהרערינס און פיל אנגעזעהענע פרויען-געסט פון דער פראווינץ.

פונקט 11 א זייגער הערט זיך דריי האמער-קלעפ און דאס ארט ביי דער טריבונע פערנעמט דער ריישא׳ר רב דעפ. הרב לעווין שליט״א. ביי א רוהיגער און געשפאנטער שטימונג רעדט הרב לעווין מיט פאטאס העכער א שעה צייט. דער חשוב׳ער פרעלעגענט ווייזט אן אויף די צילען און וועגען פון דער בית יעקב-בעוועגונג, איהר ענטשטעהונג און ענטוויקלונג און שטרייכט אונטער די גרויסע בעדייטונג פונ׳ם טאג, (אויספיהרליך די רעדע ווערט ארויסגעגעבען דורך אונזער רעדאקציע אין א ספעציעלער בראשור). בכלל איז די רעדע פון הרב לעווין געווען א קינסטלעריש מייסטערווערק, פול מיט רייכע רעיונות, התלהבות, רעטארישער קונסט און בעזונדער מיט התעוררות צום יודישען הארץ. דער פוילישער טייל, שפראך און סטיל האט בעזונדערס ענטציקט און געמאכט דעם שטארקסטען רושם. בעגריסענדיג די פארשטעהער פון דער מאכט האבען זיך דיזעלבע העפליך גענייגט. געענדיגט האט הרב לעווין מיט די ווערטער „ודבורה אשת לפידות — שעשתה פתילות לבית המקדש“ — פון יעדער יודישער טאכטער מוז א דבורה ווערען, וואס זאל אנצינדען דאס פייער פון דער תורה אין יודישען הויז אין דעם פלאם פון יודישקייט צעפלאקערען אין אלע ווינקלען פון יודישען לעבען! ווען דער רעדנער ענדיגט זיין גייסטרייכען רעפעראט הילכט אפ א שטורם פון אפלאדיסמענטען און לאנג-דויערנרע אוואציעס.

דאן זינגט דאס כאר בעגלייט מיט מוזיק דעם „מי שברך את הקהל הקדש“. דער קראקאווער רב שליט״א גיט א הארציגען שלום-עליכם די אנוועזענדע, בעגריסט אינ׳ם נאמען פון בית-דין-צדק די הגיגה ווינשענדיג הצלחה לטובת דעם כלל-ישראל

אדוו. ד״ר רפאל לאנדוי בעגריסט אלס פרעזעס פון דער קראקאווער קהלה און דאנקט פאר דער איינלאדונג און כבוד. ד״ר לאנדוי דאנקט בעזונדערס הערצליך די וועלט-ארטאדאקסיע, וואס האט אינ׳ם יודישען היסטארישען קראקא, וואו ס׳האבען געלעבט און געווירקט אזוי פיל גדולי ישראל, אויסגעקליבען אלס ארט פונ׳ם אויפבויען דעם סעמינאר. גלייכצייטיג פערזיכערט דער רעדנער, דאס די קהלה וועט זיך מיט אלע כוחות בעשטרעבען אויך מאטעריעליש אונטערשטיצען דאס בית-יעקב-ווערק.

הרב ד״ר פנחס הכהן בעגריסט אין נאמען פון דער אלוועלטליכער אגודת ישראל און דריקט אויס די האפנונג דאס מיט׳ן שאפען פונ׳ם נייעם סעמינאר וועט זיך אנהויבען א נייע תקופה אין יודישען פאלקס-לעבען.

ד״ר ש. דייטשלענדער בעגריסט אין נאמען פון

(סוף אויף דער 3 זייט הילע)

אשה יראת ד' היא תתהלל (משלי)

אילוסטרירטער פאמיליען-זשורנאל

בית יעקב לכו ונלכה באור ד' (ישעי')

בית יעקב

ארגאן פון „בנות אגודת ישראל" אין פוילען

Łódź, Wrzeszeń 1927 r. | № 8. | ב"ה לאָדז, אלול תרפ"ז.

הרב טובי' הורוויץ.

די שטאַרקסטע בריק פאַר'ן יודישען עתיד.

(געווידמעט דער גרונדשטיין-פייערונג אין קראָקאָ)

אונזערע הייליגע חכמים זאָגען אונז, אַז ביים „בין השמשות" פון ערשטען שבת איז געמאַכט געוואָרען אַפילו די ערשטע צוואַנג „אף צבת בצבת עשוי". ווייל ווען ס'זאָל נישט זיין קיין צוואַנג צו האַלטען דאָס אויפגעגליהטע אייזען, וואָלט מען דאָך קיינמאָל נישט געקענט מאַכען קיין מעטאַלענע כלי; ס'האָט דאָך געמוזט זיין אַ גרייטע צוואַנג צו האַלטען דאָס ערשטע אויפגעגליהטע אייזען, פון וועלכען מען האָט געמוזט מאַכען די צווייטע צוואַנג. אָט דאָס איז דער מאַסשטאַב פון יעדער אונטערנעהמונג, „צבת בצבת עשוי", מען מוז קודם כל שאַפען דעם ערשטען אַפּאַראַט, מיט וועמענס הילף מ'קען שאַפען די אַפּאַראַטען פאַר דער אייגענטליכער אַרבייט.

אויב מען מעסט מיט אָט דעם מאַסשטאַב אונזער יונגע אויפלעבונגס-בעוועגונג מוז מען זאָגען, אַז דאָ ליגט דער הויפּט-פעהלער פון אונזער אַרבייט און מען קאָן בעגרייפען ווי אַזוי עס איז מעגליך די ערשיינונג, אַז אין אַ צייט וואָס די אַגודה-אידעאָלאָגיע האָט דערגרייכט דעם גרעסטען נצחון און די גאַנצע יודישע וועלט מוז אַנהויבען איינצוזעהן, אַז דער עקזיסטענץ פון אַ יודיש צבור לעבען אין דער גאַנצער וועלט בכלל און אין ארץ-ישראל בפרט, איז נישט מעגליך אָהן די תורה הקדושה — אז און מיט דער צייט בלייבט די אַגודה אָרגאַניזאַטאָריש הינטערשטעליג לגבי אַנדערע אַרגאַניזאַציעס, וואָס זייער אידעאָלאָגיע איז שוין באַנקראָט.

די אַגודה האָט געמאַכט דעם פעהלער וואָס ביי אַלע איהרע אונטערנעהמונגען האָט זי נישט געשאַפען דעם „צבת בצבת" דעם ערשטען אַפּאַראַט וואָס ערמעגליכט די ווייטערדיגע אַרבייט. אַזוי איז געוועזען מיט דער אָרגאַניזאַציע גופא די אָרגאַניזאַציע מוז האָבען אַ פּראָפּאַגאַנדע אַפּאַראַט וואָס בויט אויף די אָרגאַניזאַציע; דער אַפּאַראַט איז ביז היינט נאָך נישט געשאַפען געוואָרען. עס זענען קיינמאָל נישט אַריינגעלעגט געוואָרען די ערשטע 100 טויזענד דאָלער און די פּראָפּאַגאַנדע, וואָס דאַרף שפּעטער ברענגען די ווייטערדיגע מיליאָנען וואָס אַזאַ בעוועגונג מוז האָבען כדי צו קענען פערווירקליכען מעהר גרויסע— אידעאַלען און אויפגאַבען.

פונקט אַזוי איז עס מיט דער חנוך-אַרבייט בכלל, עס איז געגרינדעט געוואָרען שולען און ס'איז נישט געווען קיין לעהרער ווי קען זיין אַ ש"ל אָהן אַ לעהרער. ווי איז דער „צבת בצבת"? און פונקט אַזוי איז עס מיט דער „בית יעקב" און „בנות אגודת-ישראל" בעוועגונג מען אַרבייט און פּראָפּאַגאַנדירט די אויפלעבונגס-בעוועגונג פון די יודישע טעכטער. מען פּראָפּאַגירט די גרינדונג פון „בית-יעקב"-שולען און „בנות אגודת ישראל"-קבוצות און מ'האָט נישט קיין גענוגענדע צאָהל לעהרערינס פאַר די בית-יעקב-שולען און קיין אויסגעבילדעטע פיהרערינס פון די „בנות אגודת-ישראל קבוצות. עס פעהלט ווידער דער „צבת בצבת". און אויב ס'איז אין קראָקאָ שוין יאָ דאָ אַ סעמינאַר פון לעהרערינס, האָט דאָס סעמינאַר קיין היים נישט ער איז נע ונד און קען זיך נישט ענטוויקלען.

דערפאַר איז אַזוי צו בעגריסען דער בעשלוס וואָס איז ענדליך געפאַסט געוואָרען אָנצוהייבען די אויפלעבונגס-אַרבייט פון אַ געזונטען יסוד מיט שאַפען דעם ערשטען גרויסען אַפּאַראַט דעם „צבת בצבת" פאַר דער אמת יודישער טעכטער-ערציהונג. אויפצובויען א גרויס הויז, אַ היים פאַר אַ סעמינאַר פון „בית-יעקב"-לעהרערינס אין קראָקאָ. און דער אַפּאַראַט וועט שוין שאַפען די אַפּאַראַטען, וואָס וועלען ווייטער זיין בכח אָנצופיהרען די גרויסע רעליגיעזע אויפלעבונגס-בעוועגונג ביי די יודישע טעכטער

און אַזוי ווי ביי די טעכטער און די קינפטיגע מוטערס פון יודישען דור ליגט דער גרעסטער און מעכטיגסטער טייל פון דער יודישער פאָלקס-ערציהונג. בעדייטעט דאָס בויען פון אַ סעמינאַר וואָס וועט אייך אַרויסגעבען די פעהיגע און בעוואוסטזיניגע רעליגיעזע ערציהערינס פאַר'ן קינפטיגען דור דאָס אויסבויען פון די שטאַרקסטע בריק פאַר'ן יודישען עתיד!

און דער טאָג אין וועלכען מען וועט לעגען דעם גרונד

די גראַנדיעזע פייערליכקייטען ביים לעגען דעם גרונד-שטיין פון בית-יעקב-סעמינאַר.

דער גרונדשטיין-אַקט בעציהרט מיט'ן שטעמפּעל פון בית-יעקב-זשורנאַל.

דינסטאָג, ט"ו אלול איז אין קראָקאָ אויפ'ן ספּעציעלען בוי-פּלאַץ (סטאַניסלאַווא גאַס, לינקס פון דער וויכסעל) פאָרגעקומען די פייערליכע חגיגה פון לעגען דעם גרונדשטיין צום ערשטען אָרטאָדאָקסישען לעהרעריך-סעמינאַר „בית יעקב".

דאָס יודישע קראָקאָ האָט באַלד פון בעגינען אָן בעקומען אַ פייערליך אויסזעהען. פון אַלע עקען שטאָדט האָבען געשטראָמט מאַססענווייז טויזענדער מענשען, אנשים נשים וטף צום בעשטימטען אָרט.

דער בוי-פּלאַץ איז געווען אַרומגעצוימט און אָרדנונג האָבען געהאַלטען די צעירי אגודת ישראל ביי די מענער און די בנות אגודת ישראל ביי די פרויען. די מענער זענען געשטאַנען פון איין זייט און פרויען — פון דער אַנדערער זייט. אַ חוץ דעם אַ צעהנדליג פּאָליציאַנטען אונטער דער אָנפיהרונג פון אַ קאָמיסאַר ווי אויך שטאָדטישע פייערלעשער.

אַ פיל-פאַרביגער צאָהלרייך-טויזענד-קעפּיגער עולם האָט פערפולט דעם פּלאַץ און פון אַלע באַלקאָנען און דעכער פון די אַרומיגע הייזער האָבען געקוקט טויזענדער מענשען-אויגען.

די מוזיק האָט געשפּילט ביים אָנפאַנג דעם פּוילישען הימן און דערנאָך פערשידענעס. אויף דער ספּעציעל אויפגעשטעלטער עסטראַדע זענען געזעסען די ספּעציעל איינגעלאַדענע געסט, צווישען זיי אַ גרויסע צאָהל רבנים און אָרטאָדאָקסישע עסקנים. אויך זענען אויסגעשטעלט געווען פאַר דער עסטראַדע פאָטעלען פאַר די פאָרשטעהער פון דער מאַכט, קהלה א. אַ. ביי דער לינקער זייט איז געשטאַנען אַ ספּעציעלער טיש פאַר דער פּרעסע, אַרום וועלכען ס'זענען געזעסען אַ גרויסע צאָהל ספּעציעלע שליחים-קאָרעספּאָנדענטען פון יודישע און נישט-יודישע צייטונגען פון לאַנד און אויסלאַנד. אויך האָבען טיכטיג געאַרבייט איינינגע פאָטאָגראַף-אַפּאַראַטען, וואָס האָבען געמאַכט פיל אויפנאַהמען.

צווישען די גרויסע צאָהל געסט האָבען זיך געפינען פערטרעטער פון אַלע לייטענדע אָרטאָדאָקסישע קערפּערשאַפטען ווי, הרה"ג ר' הערש העניך לעווין שליט"א — בענדינער רב, פּערטרעטער פון מועצת גדולי התורה", אין נאָמען פון אַגודה דעפּ. הרב לעווין — ריישא'ר רב שליט"א, פון אַלוועלטליכען ועד הפועל פון דער אגודת ישראל — הרב ד"ר פנחס הכהן אגודת ישראל אין דייטשלאַנד — הרב יעקב ראָזענהיים און י. האָלענדער, ווינער אַגודה — הישיש ר' וואָלף פּאַפּענהיים-אַלוועלטליכע קרן התורה צענטראַלע -- מיניסטעריאַל-ראַט ד"ר שמואל דייטשלענדער, דער וואַרשעווער קהלה-פּרעזעס דעפּ. ר' אלי' קירשבראָון, אַגודה-עקזעקוטיווע אין פּוילען — הרב יצחק מאיר לעווין און הרב טובי' הורוויץ, חנוך-צענטראַלע אין פּוילען — די פּרנסים נחום ראָזענפעלד און זישא פרידמאַן, רעדאַקציע „דער יוד" — א. מ. ראָגאָווי, רעדאַקציע „בית יעקב" — אַ. ג. פרידענזאָן א. אַ.

פון די קראָקאָווער: הרב אב"ד שליט"א, אָרטיגער קהלה-פּרעזעס אַדוו. ד"ר רפאל לאַנדוי, פּרעזעס פון דער האַנדעלס-קאַמער, וויצע-בירגערמייסטער ד"ר שניידער, סענאַטאָרען, משה דייטשער און בוימינגער, דעפּ. פּ. סטעמפּעל, בית-יעקב-צענטראַלע — פּרעזעס פון בוי-קאָמיטעט ר' אשר שפּירא און ר' משה לויפּער.

ביי די פרויען האָבען זיך געפינען אָן שפּיץ, פרוי שענירער, פרל. ראָזענבוים, פרל. לאַנדסבערג און פרל. שטשערינסקא ווי אויך אַלע ב"י לעהרערינס און פיל אָנגעזעהענע פרויען-געסט פון דער פּראָווינץ.

פונקט 11 אַ זייגער הערט זיך דריי האַמער-קלעפּ און דאָס וואָרט ביי דער טריבונע פערנעמט דער ריישא'ר רב ד ע פּ. הרב לעווין שליט"א. ביי אַ רוהיגער און געשפּאַנטער שטימונג רעדט הרב לעווין מיט פּאַטאָס העכער אַ שעה צייט. דער חשוב'ער פּרעלעגענט ווייזט אָן אויף די צילען און וועגען פון דער בית יעקב-בעוועגונג, איהר ענטשטעהונג און ענטוויקלונג און שטרייכט אונטער די גרויסע בעדייטונג פונ'ם טאָג. (אויספיהרליך די רעדע וועט אַרויסגעגעבען דורך אונזער רעדאַקציע אין אַ ספּעציעלער בראָשור). בכלל איז די רעדע פון הרב לעווין געווען אַ קינסטלעריש מייסטערווערק, פול מיט רייכע רעיונות, התלהבות, רעטאָרישער קונסט און בעזונדער מיט התעוררות צום יודישען האַרץ. דער פּוילישער טייל, שפּראַך און סטיל האָט בעזונדערס ענטציקט און געמאַכט דעם שטאַרקסטען רושם. בעגריסענדיג די פאָרשטעהער פון דער מאַכט האָבען זיך דיזעלבע העפליך גענייגט. געענדיגט האָט הרב לעווין מיט די ווערטער „ודבורה אשת לפידות - שעשתה פתילות לבית המקדש" — פון יעדער יודישער טאָכטער מוז אַ דבורה ווערען, וואָס זאָל אָנצינדען דאָס פייער פון דער תורה אין יודישען הויז אין דעם פלאַם פון יודישקייט צעפלאַקערען אין אַלע ווינקעלעך פון יודישען לעבען! ווען דער רעדנער ענדיגט זיין גייסטרייכען רעפעראַט הילכט אָפּ אַ שטורם פון אַפּלאַדיסמענטען און לאַנגדויערנדע אָוואַציעס.

דאַן זינגט דאָס כאָר בעגלייט מיט מוזיק דעם „מי שברך את הקהל הקדש". דער קראָקאָווער רב שליט"א גיט אַ האַרציגען שלום-עליכם די אָנוועזענדע, בעגריסט אינ'ם נאָמען פון בית-דין-צדק די חגיגה ווינשענדיג הצלחה לטובת דעם כלל-ישראל.

אַדוו. ד"ר רפאל לאַנדוי בעגריסט אַלס פּרעזעס פון דער קראַקאָווער קהלה און דאַנקט פאַר דער איינלאַדונג און כבוד. ד"ר לאַנדוי דאַנקט בעזונדערס הערצליך די וועלט-אָרטאָדאָקסיע, וואָס האָט אינ'ם יודישען היסטאָרישען קראָקאָ, וואו ס'האָבען געלעבט און געווירקט אַזוי פיל גדולי ישראל, אויסגעקליבען אַלס אָרט פונ'ם אויפבויען דעם סעמינאַר. גלייכצייטיג פערזיכערט דער רעדנער, דאָס די קהלה וועט זיך מיט אַלע כוחות בעשטרעבען אויך מאַטעריעליש אונטערצושטיצען דאָס בית-יעקב-ווערק.

הרב ד"ר פנחס הכהן בעגריסט אין נאָמען פון דער אַלוועלטליכער אגודת ישראל און דריקט אויס די האָפנונג דאָס מיט'ן שאַפען פונ'ם נייעם סעמינאַר וועט זיך אָנהויבען אַ נייע תקופה אין יודישען פאָלקס-לעבען.

ד"ר ש. דייטשלענדער בעגריסט אין נאָמען פון

(סוף אויף דער 3 זייט הילע)

שטיין פאַר דעם „בית יעקב" סעמינאַר, וועט האָבען אַ גרויסע און היסטאָרישע בעדייטונג פאַר'ן יודישען פאָלק.

דער בוי פון „בית יעקב"-סעמינאַר איז די ערשטע ווענדונג אין דער אַגודה-אַרבייט צום ריכטיגען וועג, דאָס איז די ערשטע גרויסע בריק וואָס די אָרטאָדאָקסיע לעגט פאַר'ן עתיד פון יודישען פאָלק!

א. ג. פרידענזאָן.

קומט און העלפט! ערב דעם צווייטען בנות-צוזאַמענפאָהר

די „בנות"-בעוועגונג איז געקומען אומדערוואַרט, זעלטענווער ס'האָט געגלויבט אין איהר אויפקום, ס'איז גאָר קיינעם נישט עולה על-הדעת געווען, דאָס ס'איז מעגליך אַז אַ בעוועגונג זאָל ענטשטעהן; אין גרעסטען אוטאָפּיסטישען חלום האָט מען גיכער געקאָנט מאמין זיין, איידער אין אַ רעליגיעזער אויפלעבונגס-בעיועגונג אין דער יודישער פרויען מחנה, בפרט נאָך צווישען דער יוגענד.

די ווערטער „יודישע פרוי" „יודישע טאָכטער" פלעגט מען אין די לעצטע צייטען אַרויסזאָגען מיט בטול און פעראַכטונג, למשל ולשנינה, פון די צרה'דיגסטע אַנשיקענישען אין יודישען פאָלקס-לעבען איז שוין געווען די בת-ישראל, פאַר'ן גרעסטען פאָלקס-אומגליק האָט מען בעטראַכט די יודישע טאָכטער, וועלכע האָט זיך פון טאָג צו טאָג אַלץ מעהר דערווייטערט פון ישראל-פאָלק, פון זיין לשון און טראַדיציע, פון זיין קולטור און נביא'ישע וועלט-אידעאַלען.

די מאַטעריאַליסטישע אילוזיעס און מכל המינים אַסימילאַטאָרישע בענקשאַפטען און שטרעבונגען, וואָס האָבען זיך איינגעקאָוועט אין מח און אינ'ם האַרץ פון דער יודישער טאָכטער, — די שוין און צוקונפטיגע מוטער פון דור העתיד, — זענען געוואָרען טאָג-טעגליכע ערשיינונגען און מיט זיך פאָרגעשטעלט אַ גרויסע וועהטאָגליכע סכנה פאַר אונזער אומה, דאָס עם סגלה ביי ג-ט, דאָס פאָלק פון וועלט-פולס און וועלט-גייסט.

...„עס ווערט נישט פריהער ליכטיג ביז ס'איז שוין גוט פינסטער": — אינ'ם מאָמענט, ווען דער וועלט-רוים איז איינגעהילט מיט אַ דיקען חשכות'דיגען שלייער, רייסען זיך מיט אימפעט אַדורך די ערשטע שטראַהלען פון ליכטיגען זוגען-אויפשיין...

...און דער גרויסער טאָג איז געקומען, ס'האָט געשלאָגען די שעה פון זעלבסטבעוואוסטזיין-דערוואַכונג ביי דער יודישער טאָכטער; גראָד טאַקי אינ'ם פינסטערען ווינקעל האָט זיך פלוצים אַדורכגעשלאָגען דער שיין פון ג-ט'ס העל ענטציקענד פראַכט-פאָל ליכט!

בערך מיט 20 חדשים צוריק איז דאָס געשעהן: אַ בעשיידענע אין די ד' אמות זיך איינגעצוימטע קאָנפערענץ, פון אַ קליינע צאָהל יודישע פרויען און טעכטער, האָבען זיך אין לאָדז, אין אַ אָבגעלעבענעם גאַסען-ווינקעל פון דער שטורמישער ברויזענדער אינדוסטריע-שטאָדט צונויפגעקומען און האָבען פראָקלאַמירט די גרינדונג פון אַ פעראייניגונגס-כח, וואָס זאָל ווירקען איינצופרעגען דעם אַלט-נייעם עכט-יודישען אידעאַל ביי דער יודישער טאָכטער, וועלכע פערמאַגט נאָך סוף-כל-סוף אַ סך האַרץ, יודיש האַרץ און אַ גרויסע נשמה, די נשמה פון דער יודיש-געשיכטלעכער פרויען-העלדין!

„תורה צוה לנו משה — די תורה וועלכע משה האָט אונז בעפוילען מורשה קהלת יעקב!"— זי בלייבט אַ ירושה-אייביגקייט צו יעקב'ס געמיינדע!" „איין וועג איז נאָר פערהאַן צו אונזער רעטונג: דאָרט, וואו מען האָט געזינדיגט מוז זיך אויך אָנהויבען דאָס תשובה-טהון, — און דער דאָזיגער וועג איז: פערגעסען די איבער'נע'ירשנ'טע מיינונג און נישט-מיינונגען וועגען יודענטום, ווייטער, נעמען די קוועלען פונ'ם יודענטום, אַליזאָ, תנ"ך, מדרש; און לייענען זיי, שטודירען, אויפפאַסען פאַר'ן לעבען זעלבסט, פון די דאָזיגע קוועלען צו שעפּען די אַנשויאונגען פונ'ם יודענטום איבער ג-ט, וועלט, מענשהייט, עם-ישראל, לויט זיין גורל און לעהרע און דאָס דאָזיגע יודענטום פון איהם זעלבסט צו דערקענען, פון איהם זעלבסט אויפצופאַסען, פון איהם זעלבסט צו דערהויבען צו אַ וויסענשאַפט פון לעבענס חכמה אָנגעהויבען מיט תנ"ך!" (רש"ר הירש 18-טער בריף).

„מיט דעם חוש פון דוד המלך זאָל מען קוקען אויף דער נאַטור, מיט דעם אויער פון ישעי' הנביא זאָל מען זיך איינהערען אין דער געשיכטע און — ערשט דאַמאָלס, מיט אַזאַ קלאָר אויג, מיט אַזאַ אָפען אויער זאָל מען שעפען פון תנ"ך די לעהרע וועגען ג ט, וועלט, מענש, עם-ישראל און די-דאָזיגע לעהרע אויפפאַסען און בעגרייפען" (דאָרט).

מיט די דערמאָהנטע און ענליכע פאַראָלען איז געקומען די ערשטע גרינדונגס-קאָנפערענץ פון „בנות אגודת ישראל" מיט אַנדערטהאַלבען יאָהר צוריק.

און עס האָבען זיך אָפּגעזוכט פון גאָר דער וועלט, פון די פערוואָרפענסטע ווינקעלעך אין די פוילישע שטעדט און שטעדטלעך בפרט, די צוזייהטע און צושפרייטע, נאָכמעהר, די טריי-געבליבענע ישראל'ס טעכטער כדי זיי אויף די פיס צו שטעלען, זוכענדיג, האָבען זיי אויך אָנגעטראָפען אָפט אויף שוין פערלוירענגעגאַנגענע, וועלכע מ'האָט בעטראַכט, אַלס פערשטויסענע אָבגעריסענע אברים, אַלס פערדאַרטע אַראָבגעפאַלענע צווייגען פונ'ם פאָלקס-שטאַם און אויך זיי, דערנעהנטערן זיך צוריק צו דער פערגאַנגענהייט, הויבען אָן פיהלען די אמאָליגע בענקשאַפטען פון אַ אסתר, חנה, דבורה, א.ד.גל. אַ ברענענדיגער אומענדליכער ליבשאַפט נעמט זיי אַרום צום אלוקי ישראל, בעקומען דאָס פערשטענדניס פאַר אַזאַ ריין-יודיש-געטליכען אידעאַל ווי — אַגודת-ישראל!...

מעלין בקודש ואין מורידין! אַ התחלה איז געמאַכט. אַ שעהנע התחלה; איצט דאַרף קומען די צווייטע קאָנפערענץ און אויפן בעשיידענעם פונדאַמענט אָנהויבען בויען דאָס אייגענטליכע בנין אין דעם פאַלאַץ פון יהדות, עפענען ברייט די טויערען פאַר דער לעכצענדער נשמה פון דער פרויען-יוגענד, וואָס איז פועל מיט בענקשאַפט עולה צו זיין אין יודישען דעת, אין יודישער חכמה!

אָרטאָדאָקסישע מנהיגים, אַגודיסטישע פיהלענדע הערצער, קומט און העלפט ווייזען דעם וועג אייערע קינדער, די צוקונפטיגע ערציהערינס פון אַ ניי דור, דעם וועג פון שאַפען און ווירקען אין יעקב'ס הויז.

די צווייטע קאָנפערענץ פון „בנות אגודת ישראל" וועט דאַדורך זיין אַ שריט פאָרויס צום נצחון פון געמיינזאַמען אַגודה-אידעאַל.

אין די ברייטסטע אָרטאָדאָקסישע קרייזען מוז דערום ערנסטע זיך בעצייגען ווערען צום קינפטיגען „בנות"-צוזאַמענפאָהר אַ גרויסער כח-הפועל קאָן ווערען אונזער גייסטיג-געזונטער פרויען-עלעמענט, אינ'ם אידעאַלען קאַמף, וואָס מיר פיהרען אַ ניי יודיש לעבען צו בויען אויף די אַלטע אויסגעפרובטע פעלזען-פעסטע יסודות.

קומט-זשע אַלע, יעדער מיט וואָס ער קאָן. און העלפט, בויגט נישט דעם קאָפּ און לאָזט נישט געהן ווייטער, די גרויסע שטורם-כוואַליע פון כפירה און הפקרות איבער אונזער פאָלק!...

הרב הצדיק ר' שמעון רפאל דר. הירש ז"ל.

יודענטום און זעלבסטמארד (פראַגמענט פון „חורב")

איינלייטונגס-וואָרט.

דאָס יודענטום, זיין לעהרע און לעבענס וועג-ווייזער, די תורה הקדושה, האָט צו אַלע פראָבלעמען אַ אייגענאַרטיגע בעציהונג און קלאָרע שטעלונג, בנוגע די פערשידענאַרטיגע פראַגען וואָס האָבען אַ שייכות צו וועלט, לעבען און מענש, האָט די יודישע תורה איהר בעזונדערן קוק, אייגענעם שטאַנדפונקט; נישטאָ קיין פראָבלעם וואָס די תורה מן השמים זאָל נישט פעסטשטעלען איהר פרינציפּיעלער השקפה דערביי אין לערנען, ווי אַזוי זיך צו ריכטען: — אַזוי איז עס אויך מיט'ן פראָבלעם וואָס רופט זיך „זעלבסטמאָרד".

מערקווירדיג זענען היינט צו-טאָג די זעלבסטמאָרד-עפּידעמיעס. כאַראַקטעריסטיש, גראָד אינ'ם 20-טען יאָהר-הונדערט ווען די איראָפּעאישע קולטור און ציוויליזאַציע דאַגה'ט אַזוי זאָרגפעלטיג פאַר די בעקוועמליכקייטען און הרחבת הדעת פונ'ם מענשענס-לעבען, טרעפען מיר גאָר אויף טריט און שריט, אַזוי-פיעל מאבדים עצמם לדעת — זעלבסטמערדער.

נאָך מעהר, האָט זיך אין די מאָדערנע אַריסטאָקראַטישע קרייזען אַריינגעריסען דאָס איילענדיגע געיעג, אַ סוף צו מאַכען פונ'ם אייגענעם לעבען אויף ג—טס וועלט און נישט וואַרטען אויפ'ן מלאך-המות.

געלעהרטע און דענקער, ברעכען זיך די מוחות איבער די סבות, וואָס פיהרען דעם אינטעליגענטישען המון, בפרט פונ'ם יונגען דור, צו אַזעלכע פערצווייפעלטע שריט. שווער פראָבלעמאַטיש קומט זיי אָן דאָס זוכעניש און גריבלעניש, אויסצוגעפינען די פאַקטישע סבות, וואָס פיהרען צו אָט דער ערשיינונג.

און ווען אין דער יודישער מחנה, צווישען די קינדער פון ישראל, האָט זיך לעצטענס אויך די מגפה פון זעלבסטמאָרד אָנגעהויבען אַדורכברעכען אַ וועג — טאָרען מיר נישט זיין גלייכגילטיג און מיר זענען מחויב אונזער וואָרט, אונזער אַנשויאונג, בנוגע דער זעלבסטמאָרד-וואַקכאַנאַליע, אין דער יודישער גאַס, אָפען און דרייסט צו זאָגען.

אַגב זענען מיר טיעף איבערצייגט דאָס די הויפט-סבות זענען: די אמונה-לאָזיגקייט און עמי-האַראַצישע אונוויסענהייט, וואָס האָט אין איהרע נעגעל אַריינגעקלעמט אַ גרויסען טייל נשמות פון אונזער יוגענד.

געבענדיג פאַר אונזערע לעזערינס און לעזער דעם פראַגמענט פון „חורב", וואָס ערקלערט אויף אַ פּאָפּולערען אופן די שטעלונג פון ריינעם יודענטום צו זעלבסטמאָרד, זענען מיר אויסען אויך אין דער פראַגע אויפצוקלערען אין ליכט פון גאָט'ס פאָלק דאָס גרויסע חשיבות פונ'ם מענשענס קערפערליכע לעבען אויף דער וועלט, וואָס איז אַגב אַ רינגעלע אין דער קייט פון לעבענס-תכלית און שלימות פונ'ם יודישען מענש.

דער איבערזעצער.

א.

ואך את דמכם לנפשתכם אדרש (בראשית ט' ה')
רק השמר לך ושמר נפשך מאד (דברים ד' ט)

זעה נאָר, דו מענש! קאָנסט דאָך אמאָל זאָגען: איך וועל טאַקי מיט'ן גאַנצען האַרצען זיין אַ צדיק און האָבען אַ יושר'דיגע בעציהונג צו יעדעס בעשעפעניש וואָס געפינט זיך אין מיין סביבה; חלילה מיר אויב כ'וועל פערשטערן דעם פריעדען, אפילו איינס פון ג—ט'ס ברואים — דעם מענש ווי דאָס ווערימעל, די ערד און אַלץ וואָס ווערט געהאַלטען אין איהר שויס, אַלץ וועל איך היטען און ח"ו זיי נישט שאָדענען.

יאָ, כ'בין פעסט בטוח אַז קיינער פון זיי אַפילו איינס פון ב—ט'ס ברואים וועט מיך נישט דאַרפען פערקלאָגען און מורמלען אויף מיר פאַר'ן כסא הכבוד, און מיך עפּיס בעשולדיגען, בכן אַז כ'האָב ווענען עס איז געטהון אַן-עולה.

וואָרום כ'ווייס אויסגעצייכענט, דאָס אַלץ און אַלעס, יעדעס וועזען און בעשעפעניש איז נישט מיין אייגענטום; אַלע ווי איינער און אַלץ ווי איינס, יעדעס אַלץ אינווידואים בעזונדער זענען די הייליגסטע קנינים פון ג—ט, דער בורא עולם און דערום, דיקטירט מיין געוויסען און לערנט מיך מיין האַרץ זיי הויך צו שעצען און קיינעם נישט צו בע-עולה'ן.

אָבער טראַכט איך זיך, כשאני לעצמי, מיין אייגענער קערפער און זיינע כוחות זענען דאָך באמת „מיין אינגאַנצען". אָ, מיט זיי האָב איך דאָך דאָס פולע רעכט צו טהוען לויט מיין פערלאַנג און ווילען, מיין גוף און אַלע זיינע איברים זענען. דאָך אין מיין רשות און איך קאָן דאָך איבער זיי שולט זיין און זיך בעגעהן ווי מיר געפעלט.

און צי האָב איך דען נישט דאָס רעכט — ווען מיר

גלוסט זיך מזיק זיין מיין קערפער אָדער מיטאַמאָל אינגאַנצען לויז ווערען פון איהם? אָ, געגען ווער ווען וועל איך דאָס בעגעהן א פערברעכען דערמיט? — אומברענגענדיג זיך אַליין וועמען וועל איך בע'עולה'ן דאדורך? אָט·אַזוי, ווערסטו דענקען און דיין שקול־הדעת וועט רעכטפערטיגען דיין טהאָט, מיינענדיג דאָס מיט זעלבסטמאָרד טהוסטו קיין שום זינד!!

אָבער בן־אדם גיב נאָר אַ קוק, קום אין זעה! ג–ט'ס תורה שטעלט זיך דיר אַקעגען מיט איהרע רייד, וואָס זענען שוין דורות לאַנג ביי אונז אָנגענומען אַלס אמת און הייליג, אָ זיי ענטפערן דיר שוין קלאָר און דייטליך.

אַ מענש טאָר נישט אָנטהון זיך, טאַקי זיך אַליין וועהטאָג און צער, חלילה, אויב אַ מענש זאָל זיך וואגען אַליין נעמען דאָס לעבען — בעגעהן זעלבסטמאָרד, ווארום אויף יעדען איינעם איז אַ מצוה און פליכט צו דערנעהרען און שטאַרקען דעם קערפער פון זיין אייגענעם גוף.

פאַר אַ חטא און שרעקליך פערברעכען ווערט פעררעכענט דאָס אָבשוואַכען און פייניגען זיך! ווייל צו ווייסט דען דער מענש ווען, ווי אַזוי און וואָס פאַר אופן ער איז נויטיג און נוצליך פאַר ג–ט'ס וועלט — און אויב מענשען ריכטער קאָנען נישט בעאורטיילען דעם טהאַט פון זעלבסטמאָרד, איז אָבער ג–ט זיין שופט.

נישט זיין קיין מאבד עצמו לדעת, פלעגען די לעבעדיגע נשמה אין זיך, לערנען אונז אונזערע הייליגע חכמים ז"ל און אזוי האָט אונז די תורה קלאָר און דייטליך אין די אויבענדערמאָנטע פסוקים געלערנט. ואך את דמכם לנפשתכם אדרש — דער אַלמעכטיגער וועט פאָדערן אַ דין וחשבון פון יעדען מענש וואָס וועט זיך וואגען אַרויסצוטרייבען די זעעל פון זיך; רק השמר לך ושמר נפשך מאד, דער מענש איז מחויב צו האָבען די זאָרגפעלטיגסטע השגחה אויף זיינע אייגענע גיטער. גייסט און קערפער — אָט אָ דאָס ברענגט דיר מענש די הכרה בעוואוסטזיניג צו פערשטעהן אַז אויך דיינע גוף־כוחות זענען באָר אויסערליכע לעבענס תנאים...

(המשך קומט).

יודיש: א. ג. פרידענזאָן.

הרב דר. קליין ניירענבערג

צוויי פרויען־טיפען.

בעת די תורה דערציילט אונז וועגען קורח'ס אויפשטאַנד געגען מש'הן, געפינט זיך אין אָנהויב פון דער דערציילונג דער נאָמען און בן פלת; ווען די תורה דערצעהלט אונז וועגען דער שטראָף, וואָס קורח מיט זיינע לייט האָבען בעקומען, פעהלט אָבער דער זעלבער נאָמען.

אונזערע חכמים ז"ל בעמערקען דערויף, אַז און בן פלת איז דורך זיין פרוי גערעטעוועט געוואָרען און אויף איהר זאָגט עס דער פסוק·„חכמת נשים בנתה ביתו" — די קלוגשאַפט פון דער פרוי בויט דאָס הויז. דאַגעגען אָבער אויף קורח'ס פרוי, בעמערקען ווייטער די חכמים, קען מען אָנווענדען דעם פסוק: — — —„די נאַרישע פרוי טהוט מיט איהרע אייגענע הענד אַלעס פונאַנדערגרייסען". צו אונ'ען האָט זיין פרוי געזאָגט: „וואָס געהט דיר אָן דער גאַנצער עסק? איז משה דער פיהרער, ביזטו זיינס אַ תלמיד, און אויב קורח וועט זיין דער פיהרער, ווערסטו אויך נישט מעהר זיין, ווי אַ בלויזער תלמיד. טאָ צו וואָס·זשע טויג עס דיר? — דאַגעגען צו קרח'ן האָט זיין פרוי געזאָגט: „זעה נאָר וואָס דער משה טהוט אַלץ מיט אייך!" — און ווען די לויים האָבען אויף ג–ט'ס בעפעהל זיך געמוזט זייערע האָר אָבשערען און אין דער עבודה זיך מחנך·זיין, — האָט זי זיך אויסגעלאַכט דערפון און אינטערגעהעצט קרח'ן: „ער שפילט זיך דאָך מיט אייך ווי מיט קליינע קינדער, ער מאַכט דאָך חוזק פון אייך — און איהר לאָזט איהם אַזוי הערשען איבער זיך!" —

אָט די דאָזיגע צוויי פרויען געשטאַלטען זענען מוסטער־טיפען פון צוויי בעזונדערע מינים פרויען. איין טיפ פרויען ברענגט עס אַריין אין הויז ברכה און פרידען, דער צווייטער דאַגעגען ברענגט אַריין אין הויז קללות מיט מחלוקות.

מערקווירדיג איז דאָס מיטעל, וואָס די פרוי פון און בן פלת האָט אויסגענוצט, כדי צו פערהיטען איהר מאַן פון די פערפיהרער. די חכמים דערצעהלען: ווען קורח'ס לייט זענען אַרומגעגאַנגען צונויפזאַמלען זייערע מענשען און זיי זענען צוגעקומען צו און'ס וואוינונג, האָט זיך זיין פרוי אַוועקגעזעצט ביים איינגאַנג פון געצעלט מיט אַ ענטבלויזטען קאָפּ. זי האָט געוואוסט, אַז אויב זי וועט אַזוי זיצען, וועט שוין קיין פרעמדער זיכער אין איהר געצעלט נישט אַריין. און אַזוי איז טאַקי געווען: אַפילו קורח'ס לייט האָבען אויך נישט געוואַגט צו פערלעצען די הייליגע דינים וועגען צניעות — און דאָס הויז פון און בן פלת איז דורך זיין פרוי גערעטעוועט געוואָרען.

און דאָס אויסנוצען אַזאַ בעשיידען מיטעל מצד און'ס פרוי איז געווען אַ בלויזער צופאַל, אָדער ס'האָט געהאַט עפעס אַ שייכות צו דער מחלוקות?

— פאַר די מענשען זענען פערהאַן צוויי געגענגעזעצטע וועגען, וואָס פיהרען צו בעפרידיגונג און צום ווערט פון לעבען. אַ טייל זוכען אַנ'אינהאַלט פאַר'ן לעבען, די אַנדערע ווידער — אַ ווערט אינ'ם לעבען; אַ טייל שטרעבען נאָך אַ אמת'ע ווערטען, די אַנדערע ווידער — בלויז גאָך אַ אויסערליכע ווירקונג? ס'איז זעלבסטפערשטענדליך, אַז אַ טייל זענען דעם אויבען־דערמאָנטען, „וואָס אַהרט עס דען" און די אַנדערע — „זעה, וואָס מ'טוט דיר". פאַר אַ טייל ליגט דעריבער דאָס גליק אין אייגענעם הויז און די אַנדערע ווילען דאָס גליק געפינען אינ'ם עכטען — אָדער נאָכגעמאַכטען — גלאַנץ מיט וועלכען זיי לאָזען זיך בעשטראַהלען.

דאָס יודישע צניעות וויל דערציהען אויך צו אַ אינערליך צניעות. און אַ עיקר פון דאָזיגען צניעות איז דער דין אין דער תורה, אַז די קאָפּ־האַר פון אַ פערהייראַטער פרוי זאָלען זיין פערדעקט. פאַר קיין פרעמד אויג טאָר נישט געוויזען ווערען דאָס נאַטירליכע ציהרונג, וואָס אַ קאָפּ האַר שטעלט מיט זיך פאָר. די פרוי געהער אינגאַנצען דעם הויז, דער היים, דער פאַמיליע, גראָד אַזוי ווי דער מאַן איז פון זייט פערפליכטעט, אויסצונוצען זיין גאַנצען כח לטובת זיין היים.

און אויב מען זאָגט, אַז היינט זענען די אַנשויאונגען וועגען זיטליכקייט אַנדערע, ווי זיי זענען אַמאָל געווען — דאַרפען די וואָס זאָגען אַזוי געדענקען, אַז די געזעצען פון אונזער תורה קענען נישט ווערען געענדערט; זיי דאַרפען פעסטשטעלען אונזער בעגריף וועגען זיטליכקייט. וואָרים צי קען זיך עמיצער וואגען צו בעגרינדען זיין עובר־זיין

(סוף אויף זייטע 139

די פרוי אינ'ם יודענטום.

פון הרב טובי' יהודא גוטענטאַג אבד"ק סאכאטשין.

(המשך).

„האשה פסולה לעדות" – אַ פרוי קען לויט'ן יודישען דין נישט זיין קיין עדות; דאָס הייסט אָבער נאָכנישט, אַז די תורה בעציהט זיך מיט אַ חשד צו דער בעגלויבטקייט פון אַ פרוי און די תורה האַלט איהר פאַר אַ ליגנערין. ניין, ניין! די סיבה דערפון איז אַ גאַנץ אַנדערע: לויט דער תורה דאַרף דאָס עדות־זאָגען בכלל, באַזירען אויף קלאָרע, דייטליכע, און צווייפעלהאַפטע ידיעות, אָהן די מינדסטע פערזענליכע השערות, אַהן דער מינדסטער פאַנטאַזיע. צוליב'ן זעלבען טעם זאָגט אויך די תורה, אַז אַ איין־איינצינער עדות איז פסול לעדות, ווייל ביי איין עדות קאָן אַמאָל געשעהן, אַז ער זאָל אַזוי עדות־זאָגען, ווייל ס'האָט זיך איהם אַזוי „אויסגעוויזען" און נישט ווייל עס איז פאַקטיש אַזוי געווען. און דעריבער איז אויך אַ אָנגעהעריגער, אַ נוגע לויט'ן דין פסול לעדות, ווייל צוליב זיין אָנגעהעריגקייט קאָן ער זיך נאָך איינבילדען, אַז ער האָט פאַקטיש געזעהן דאָס, וואָס זיין האַרץ בעגעהרט צו זעהן.

אַזוי איז אויך דער דין וועגען פרויען אַלס עדות: צוליב דער סיבה, וואָס מיר האָבען שוין אין אַ פריהערדיג קאַפיטעל דערמאָנט, אַז פרויען זענען פון דער נאַטור אויס גענייגט אַרונטערצופאַלען אונטער דער השפעה פון דער פאַנטאַזיע, וועלכע איז ביי זיי בעזונדערס שטאַרק, האָט זיי די תורה איין־מאָל־פאַר אַלע מאָל גע'פסל'ט אַלס עדות. – דעסגלייכען האַט אויך די תורה גע'פסל'ט אַלס עדות משה'ן מיט אַהרן'ען, אין אַזאַ פאַל, וואו זיי זענען געווען אָנגעהעריגע. וואַרום די געזעצען פון דער תורה זענען אַבליגאַטאָריש פאַר אַלעמען.

און ווידער אַ צווייטע טענה: די חכמים זאָגען דאָך, אַז „אסור ללמד את בתו תורה" – מ'טאָר נישט לערנען דער טאָכטער קיין תורה? — און טאַקע ווידעראַמאָל די זעלבע תשובה, נאָר אויף אַנ'אַנדערן אופן:

די תורה, מיט די כללים און יסודות פון די הלכות, איז געגעבען געוואָרען אויפ'ן באַרג סיני און איז דערנאָך געלערנט געוואָרען בעל־פה דורך די חכמי התורה. די טעמים אָבער פון דער תורה, די פרטי־פרטים פון איהרע דינים, סיי להלכה און סיי למעשה, זענען איבערגעגעבען געוואָרען צו יעדער חכם, אַז דורך פערשידענע פערגלייכונגען פון איין ענין צום צווייטען, זאָל ער זיי אַרויסלערנען. אָט־דאָס דאָזיגע אַלזייטיגע בקיאות פערלאַנגט נישט בלויז אַ קלאָרען שכל, אַ געהעריגען פערשטאַנד און ברייט־האַרציגקייט, – נאָר אויך אַ שטאַרקע אָביעקטיוויטעט און אַ פעסטען ווילען צו וויסען דעם ריינעם אמת, צו בעפרייען פולקאָם דעם רעיון פון יעדער פריהערדיגען בעגעהר, פולקאָם בעפרייען דעם געדאַנק פון מינדסטען אינערליכען געפיהל און נייגונג.

און אָט פרעגט זיך: ווער און וואָס גיט אונז דאָס זיכערקייט, אַז מיט'ן מאָמענט, ווען דאָס ענטשיידען וועגען אַ געוויסען ענין להלכה וועט איבערגעגעבען ווערען דער פרוי, וועלכע איז פון דער נאַטור אויס ווייך־האַרציג און האָט אַ שוואַכען רצון מיט אַ שטאַרקען געפיהל, אַז דעמאָלט וועט איהר ענטשייד נישט זיין געגען דעם אמת'ן דין? אַז איהר שכל וועט נישט אַרונטערפאַלען אונטער דער השפעה פון האַרץ און איהר מיינונג וועט זיך נישט ריכטען לויט איהר פריהערדיגען ווילען? (וואָרום תורה שבכתב – מוז מען דאָך באַלד לכתחילה איהר לערנען!). – און אַפילו ביים לערנען מיט מאַנסלייט איז אויך פערהאַן צווישען די חכמים פערשידענע מיינונגען און חלוקי־דעות וועגען דעם מיט וועמען מ'זאָל לערנען. –

דער זעלבער טעם איז אויך דער אמת'ער וועגען דעם, וואָס פרויען טאָרען נישט משפט'ען אָדער אָנפיהרען מיט'ן ציבור. וואָרים די הויפּט·אויפגאַבע פון אַ ציבור־אָנפיהרער איז צו שטעהן העכער, איבער אַלע פאַרטייען, גרופּען און שטאַנדען, נישט צו זיין קיין דערבאַרימדיגער ביים משפט, קיינעם נישט מכיר־פנים צו זיין, נאָר צו שטעהן אויף דער וואַך און אויסצונוצען די געהעריגע מיטלען פאַר דער דרינגליכקייט פון דער שעה און פאַר דער טובה פון כלל. און אַזוי פרעגט זיך ווידער: ווער וועט עס דאָס באַלד זאָגען, אַז די פרוי, וועלכע איז אַזוי ווייך ווי וואַקס, און איז לייכט נתפעל צו ווערען פון דער מינדסטער ערשיינונג אין לעבען, – אַז אָט זי איז געאייגנעט זיך צו קאָנען בעפרייען פון איינזייטיגקייט, מוותר־צו־זיין פון דער טובה פון איהרע פריינד און בעקאַנטע פאַר דער טובה פון כלל? צו וועט דאַן אַ רחמנות'פולע פרוי קענען ווערען האַרט ווי אַ אַכזר, אויב ס'וועט זיין אַ נויטווענדיגקייט פון מאָמענט?

און נאָך אַ פראַגע: וואַהל־קאַמף, ווען דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען קאָכט, ווי אין אַ קעסעל און די פערשידענע קאַנדידאַטען בענוצען זיך מיט אַלע מיני תחבולות און שווינדלערייען, כדי צו בעאיינפליסען די עפענטליכע מיינונג מיט גוזמות'דיגע צוזאָגען און דער וועהלער דאַרף זיין אַ אויסערגעוועהנליך־פעסטער מיט זיין דעה און איבערצייגונג, כדי נישט נאָכגעשלעפט צו ווערען נאָך די פערשידענסטע אַגיטאַטאָרען, — ווער, ווער וועט עס דאָס זאָגען, אַז אין אַזאַ צייט וועט די פרוי, וואָס איז בטבע סענטימענטאַל, ווערען ביי זיך פלוצים אַזוי שטאַרק, אַז זי זאָל וועהלען פאַר אַ געוויסען קאַנדידאַט נישט צוליב דער נטיה און נייגונג פון האַרץ, נאָר צוליב איהר אינערליכער איבערצייגונג?

– דאַכט זיך, אַז אַזוי וועט קייגער ניווט זאָגען!

(המשך קומט).

(פראַגמענט פונ'ם ספר „טל ישראל") יודיש.: ק. נ.

נתן בירנבוים / זיין פערזענליכקייט און שיטה.

פון דר. בנציון פעסלער.

פערהאַן דרייערליי מענשען-טיפּען אויף דער וועלט: מענש-נביא, מענש-קינסטלער און מענש-פּאָליטיקער.

מענש-נביא, — דאָס איז דער מענש פון אמת און פון קיצוניות, פון אומבעדינגטען קאַמף פאַר צדק און יושר, רחמים און גוטסקייט פון איין זייט, און געגען רשעות און אומרעכט-אַכזריות און געמיינקייט פון דער אנדערער זייט. אַזאַ מענש וועט גיכער שטאַרבען, איידער אַראָפּגעהן פונ׳ם רעכטען וועג, גיכער צו גרונד געהן, איידער מאַכען פּשרות...

מענש-קינסטלער, - דאָס איז דער גענוס-מענש, דער מענש פון צאַרטע, פיינע חושים. בשעת דער נביא-מענש פּרובט תמיד בעוועגען די וועלט צו אַ העכערער מדרגה, איז תמיד נישט צופרידען מיט דער וועלט, אַזוי ווי זי איז, און וויל זי מאַכען, אַזוי ווי זי וואָלט בעדאַרפט זיין, — איז דער קינסטלער-מענש גאָר אַנדערש. ער נעמט אויף מיט זיינע חושים די וועלט און דאָס לעבען ווי זיי זענען, און דאָס רעאַגירען פון זיין נשמה אויף די וועלט-חסרונות און אויף די לעבענס-מאוסקייטען איז נאָר רעפלעקטיוו, סענזאַריש... ער קעמפט נישט געגען שלעכטיגקייט און מיאוס׳קייט, ליידענדיג דערביי, אַזוי ווי דער נביא, נאָר ער אַנטלויפט פון זיי, זוכענדיג צו געניסען און נאָר צו געניסען. —

נאָר, בשעת דער נביאישער טיפּ, אַלס דער העכסטער, און דער קינסטלערישער, אַלס דער ווייניגער-הויכער מענשליכער טיפּ, בעלאַנגען ביידע צו די בני העלי׳, צו די אויבער-מענשען פון דער געזעלשאַפט, אַזוי רעפּרעזענטירען די מענש-פּאָליטיקער אין זייער טאָג-טעגליכער פערקערפּערונג דעם דורכשניטס-מענש, און אַפילו אין זייער בעסטער און ריינסטער אויספּרעגונג זענען זיי נישט עפּעס אַנדערש ווי מעהר אָדער וועניגער זשעניאַלע וועלטס-בעלי-בתים, געשיקטע לעבענס-בעהערשער... דורך די פּאָליטיק-מענשען, ווערט דער חומר פון דער וועלט, דאָס הייסט דאָס סאָציאַלע, קולטורעלע און פּאָליטישע לעבען פון דער מענשליכער געזעלשאַפט, נאָר איבערגעקנעטען און איבערגעפאַרבט, אַזוי אַז עס דאַכט זיך דעם פּשוט׳ען בעאָבאַכטער, אַז זיי זענען די גרעסטע „מאַכערס״ פון דער וועלט... בעצם אָבער זענען זיי נאָר אויספיהרער, צומאַל גליקליכע און צו מאָל זאָגאַר אומגליקליכע אויספיהרערס פון די וואונדערבאַרע מענשנהייטס-רעצעפּטען און פון די פּראַכטפולע צויבער-פאָרמעלען, וואָס ווערען אויסגעקלערט אינ׳ם מח פון נביאים-מענשען און געבוירען אינ׳ם הארצען פון קינסטלער-מענשען.

דאָס זענען די דרייערליי מענשען-טיפּען, און נישט תמיד ערשיינען זיי אין דער וועלט-געשיכטע און אין לעבען יעדער אין זיין בעזונדערער, ריינער אויספּרעגונג, ווי מיר האָבען עס אויבען געשילדערט. אָפטמאָל טרעפען זיך טיפּען-קאָמבינאַציעס: נביא און קינסטלער, אָדער נביא און פּאָליטיקער, קינסטלער און פּאָליטיקער, אָדער נביא, קינסטלער און פּאָליטיקער צוזאַמען. פון דער לעצטער קאָמבינאַציע קומען אַרויס די גאָט-געבענטשטע מענשען, די גרויסע זשעניען פון דער וועלט, די וועג-ווייזערס און די לעהרערס פון מענשליכען מין אויף דור דורות.

בכלל אָבער זענען די אויבענדערמאָנטע דריי טיפּען ביי יעדען קולטור פאָלק פערטרעטען, און דער כאַראַקטער פון יעדען קולטור פאָלק, זיין מהות און זיין ענטוויקלונג אין דער וועלט-געשיכטע, ווערט בעשטימט פון דעם פּראָפּאָרציאָנעלען מאַכט און צאָהל פערהעלטעניש פון די דרייערליי טיפּען. דאָס הייסט ווי גרויס און ווי שטאַרק עס איז די השפּעה פון יעדען פון זיי אויפ׳ן גאַנצען לעבענס-שטח פונ׳ם בעטרעפענדען פאָלק.

אַלס אַ זעהר מערקבאַר און זעהר כאַראַקטעריסטיש ביישפּיעל וויל איך נור אָנגעבען יודען און גריכען, די צוויי מעכטיגסטע זיילען פון דער היינטיגער מענשליכער קולטור. די גריכען זענען דאָס פאָלק פון קלאַסישער קונסט. דער קינסטלער-טיפּ איז אין גריכענלאַנד געווען דער פאָרשערשענדער טיפּ און דאָס איז אויך די סבה, וואָס דאָס גריכישע פאָלק איז אַראָפּ פון דער וועלט-געשיכטליכער טריבונע, כאָטש זיין קונסט איז נאָך עד-היום אַזוי לעבעדיג און נאָך פול השפּעה. דאַגעגען איז דאָס יודישע פאָלק, דאָס פאָלק פון קלאַסישער נבואה. די יודישע נביאים זענען אַ ספּעציפישע ערשיינונג אין דער גאַנצער וועלט-געשיכטע און מען געפינט נישט עפּעס גלייכעס צו זיי אַפילו ביי די אַזוי-גערופענע „נביאים״ און אַנדערע פעלקער. זיי, די יודישע נביאים, אמת׳ע רוח-הקודש-מענשען, זענען אַ ג—טליך קאַפּיטעל פאַר זיך און זיי האָבען דאָס דעם יודישען פאָלק געגעבען אַ שטויס אין דער ליניע פון דעם עם הספר און עם הרוח, מאַכענדיג איהם פאַר אַ אייביגקייטס אומה...

וואָס מיר האָבען אויבען געזאָגט בנוגע צו די דרייערליי מענשען-טיפּען ביי פעלקער, איז אויך דער פאַל בנוגע צו אַלע בעוועגונגען צווישען אַ פאָלק גופא. אויך יעדע בעוועגונג צווישען איין פאָלק אָדער צווישען אַ סך פעלקער, איז אָפּהענגיג אין איהר שטויס-קראַפט, אין איהר צייט דויערט און אין איהר שעהנקייט פון דעם צאָהל און השפּעה פערהעלטעניש, וואָס די אויבענדערמאָנטע טיפּען זענען אין דער בעוועגונג פערטרעטען, בעזונדערס אַלס איהרע אָנפיהרער, און אַזוי געפינען מיר אויך, אַז די יודישע רענעסאַנס-בעוועגונג האָט אין איהר אָנפאַנגס און אין איהר בליה צייט געהאַט צו איהר דינסט אַ פּאָר מענשען, וועלכע מ׳קאָן, מעהר אָדער וועניגער, רעכענען צו דעם טיפּ נביאים-מענשען*) און צו דעם טיפּ בעלאַנגט אויך בלי ספק נתן בירנבוים.

נתן בירנבוים — דאַכט זיך, אַז קיין שום גרויסער יוד פון אונזער דור איז נישט אַזוי פערשידענאַרטיג בעאורטיילט און צו מאָל אויך פעראורטיילט געוואָרען, ווי נתן בירנבוים. נאָר איינס איז זיכער: אַ סימן פון זיין בעדייטונג איז דער פאַקט, וואָס ער האָט נאָר צווייערליי סאָרטען פון בעאורטיילערס, אין דער יודישער ליטעראַטור און אין דער יודישער עפענטליכקייט, דהיינו, יעטוועדער פערעהרער אָדער קריטיקער, סניגורים אָדער קטיגורים, גלייכגילטיג קאָן די יודישע אינטעליגענץ געגען איהם קיינמאָל נישט זיין. דען ווי קען מען עס גלייכגילטיג זיין געגען אַ מענש,

*) דאָס וואָרט נביא געברויך איך אין דעם אַרטיקעל אַ סך מאָל נאָר אין ברייטען, מעטאַפאָרישען זין פונ׳ם וואָרט, אמת׳ע נביאים זענען נאָר די יודישע נביאים.

וועלכער איז תמיד פון די ערשטע זוכערס און ענטדעקערס פון אַלע אמת׳ן, וואָס זענען היינט שוין אַזוי פּאָפּולער אין דער יודישער גאַס, אַז מען געדענקט שוין גאָרנישט, ווער עס האָט זיי פאָרגעבראַכט. אָבער די יודישע אינטעליגענץ ווייסט, אַז בירנבוים איז עס געוועזען, וועלכער האָט צום ערשטען מאָל געזאָגט און געשריבען דאָס וואָרט ציוניזם, צום ערשטען מאָל געשאַפען אין גאַנג ביי אונז און אַפילו אין דער גאַנצער וועלט די בעגריפען מזרח און מערב יודען, בעגריפען וואָס זענען אַ שליסעל צום יודישען פּראָבלעם אין זיין גאַנצער אומפאַנג. ער איז געווען, וועלכער האָט צווישען די ערשטע, טעאָרעטיש און פּראַקטיש, אין וואָרט, אין שריפט און אין דעם לעבען פון דער יודישער נאַט אָנגעהויבען דעם קאַמף פאַר יודישע רעכט אין די גלות-לענדער און פאַר אַרומנעהמענדיגער גלות-אַרבייט איבערהויפּט. ער אין עס געוועזען, וועלכער האָט געהאָלפען דורכזעצען אונזער מאַמע-לשון, יודיש, אַלס אַ יודישע פאָלקס-שפּראַך, בעקעמפענדיג ליידענשאַפטליך די פאָראורטיילען געגען איהר מצד נישט-יודען און אויך מצד יודען... ער איז עס געוועזען, וואָס האָט צוערשט קלאָהר דערקאָנט די וויכטיגקייט פונ׳ם יודישען עמיגראַציע-פּראָבלעם דוקא פאַר אונזער נאַציאָנאַלען קיום, אַ פּראָבלעם, וואָס ווערט, ליידער, שוין צו שפּעט דערקאָנט פון עטליכע און פערנאַכלעסיגט פון אַנדערע... און ער איז ווידער וועלכער האָט פון צווישען די שורות פון דעם רענעסאַנס-דור, אַלס דער ערשטער, זיך בעקענט צום עכטען יודענטום, צום יודישען יודענטום מיט זיין גאַנצער שעהנקייט און גרויסקייט, נישט מורא האָבענדיג פאַר משכילישע שפּעטערס און אָפּלאַכערס, — בעקענט זיך צום אַלט-נייעם יודענטום, צום יודישען ג—ט און צו די אמת׳ען פון זיין תורה מיט אַזאַ ליידענשאַפטליכען אימפּעט, וואָס רופט אַרויס בעוואונדערונג ביי אַלע, וואָס פערשטעהן, און יעדענפאַלס דרך-ארץ, ביי אַלע, וואָס ווילען נישט אָדער קאָנען נישט פערשטעהן...

אָט צו דעם דאָזיגען יודישען אמת איז נתן בירנבוים אין די לעצטע עטליכע יאָהר צוגעקומען, און דער דאָזיגער אמת איז געוואָרען דער צענטער פון זיין נשמה-לעבען. פון דעם בלאָנדזשענדיגען שטערן איז געוואָרען אַ פיקס-שטערן, וואָס וועט איינגעהמען אַ בכבודיג פּלאַץ צווישען די אַנדערע פיקס-שטערן אין דער יודישער היסטאָריע.. (סוף קומט).

וועגען מאַמע-לשון

— פון — שמואל נאָדלער.

(סוף)

אַ מעדיקער איז ער און טרעפט זיך אַמאָל אַז מ׳רופט איהם צו אַ געפעהרליך-קראַנקער יודענע אין עק-שטאָדט. אין אַ פערוואָרפען געסעל, אין אַן אָרים שטיבעל ליגט די קראַנקע אויף דעם פענסטער, דערזעהט ער אַ מאָדנע-בעקאַנט ספר. ער מאַכט עס אויף און לעזט איבער: „צאינה וראינה״.

,,Tak babcia moja, zdaje się, miała coś podobnego''

לויפט שנעל דורך אַ רעיון אין מוח. דעמאָלס געהט ער צו צו דער פרעמדער קראַנקער אָרימער יודענע, ווי צו זיין מאַמען, ווייל דיין לשון יודישע מוטער האָט זיין אַרבייט געהייליגט...

און דיין טאָכטער קען איך אויך יודישע מאַמע. אויף דעם באַל איז זי געוועזען און געטאַנצט, שוין לאַנג געטאַנצט. דער גאַנצער ליכטיגער צושפּילער זאַל האָט מיטגעטאַנצט אַז זי איז שוין שכור אַזש פון טאַנצען און פון מוזיק. פלוצלינג דערפיהלט זי ווי אין „טשאַרלאַסטאָן״ האָט זי איהר האַרץ צוטרעטען מיט איהרע אייגענע פיס צוטרעטען, אָבער — ווייטער געטאַנצט...

און אַ טויטע אָהן אַ האַרץ, איז זי גאַנץ פריה צוריק אַהיים געגאַנגען זי האָט עס אָנגערופען מידקייט. מיד איז דער גוף אָבער פוסט די נשמה ווי אַ דאָרפסגייהער וואָס טראָגט צוריק אַ לעדיג זעקעל. לייכט צו די פּלייצעס אָבער שווער אויפ׳ן האַרץ.

צו ווילסטו אַז דיין לשון זאָל טויט בלייבען פאַר איהר און נישט אויפוועקען אין איהר קיין חיימישען שאָטען, קיין הייליגען זכרון? צו ווילסטו זי דערווייטערן פונ׳ם לעבען-שטראָם וואָס דו אַליין ווייסט נישט ווי זיינע קוואַלען ליגען, אין עבר, אין עתיד, אין הימעל צו און אין — סוף צו ווילסטו געבען דיין קינד אַ „פּוילישע״ אויסשפּראַכע און צונעהמען ביי איהם די נשמה דערפאַר?

ס׳איז אַמאָל געווען אין ענגלאַנד אַ גרויסער פּראָפעסאָר, טאָג און נאַכט האָט ער געאַרבייט אום אַ מענש צו בעשאַפען, ווייל דאָס האָט ער געהאַלטען פאַר׳ן ציעל פון זיין לעבען און געוואוסט האָט ער אַלע כללים פון דער מעכאַניק, אַלע מיטלען פון דער כעמיק, אַלע סודות פון דער פיזיאָלאָגיע. און ער האָט געמאַכט אַ מענש מיט הענט און פיס, מיט האַרץ און לונגען, מיט מוסקולען און נערוועז, מיט אַלע איברים און חושים. נאָר קיין נשמה האָט ער איהם נישט געקענט געבען. און אַ קאָפּ האָט די וואונדערליכע בריאה געהאַט און אין קאָפּ טויזענדער שרייפעלעך, רעהרלעך, קעמערלעך מיט וועלכע זי האָט געקענט קלערען. איז זי איינמאָל געוואויר געוואָרען אַז זי האָט נישט קיין נשמה איז זי געקומען צום פּראָפעסאָר: האַר מיינער און בעשעפער, גיב מיר אַ נשמה!

און ווען דער פּראָפעסאָר האָט איהר נישט געקענט נאָכגעבען האָט זי איהם נישט אָבגעלאָזט און געפייניגט איז דער פּראָפעסאָר אַנטלאָפען, איז זי איהם נאָכגעלאָפען. אומעטום, פון אָרט צו אָרט און פון לאַנד צו לאַנד און נישט אויפגעהערט צו טענה׳ן: גיב מיר אַ נשמה. אַזוי דערצעהלט אַ ענגלישע לעגענדע.

צו ווילסטו יודישע מאַמע דיין טאָכטער זאָל קומען צו דיין קבר און דיר קיין רוה נישט געבען: פאַרוואָס האָסטו מיר קיין נשמה נישט איבערגעלאָזט? ווייל נאָהנט איז די צייט ווען דיין זוהן און טאָכטער וועלען נישט קענען אונטערשיידען צווישען אונגאַריש, טערקיש, כינעזיש און מאַמע-לשון, נאָהנט איז די צייט. ווייל אין דור פון אויטאָ און לינדבערג-רעקאָרדען געהט די עוואָלוציע אויך שנעלער, וואָס נעהנטער צו דער ערד ס׳איז דער פאַלענדיגער שטיין אַלס שנעלער ווערט זיין פאַלען.

קען זיין אַז דו פיהלסט נישט דעם יופי און דעם מלכות פון גערמאַנישע הערליכקייט און מזרחישער גליהענדיגקייט; די סינטעזע פון יודישער נשמה און גערמאַנישער גבורה; קען זיין אַז דו פיהלסט נישט דעם פולס פון דער היסטאָריע און לשון מיט וועלכען דו בעניצט דיך טאָג-טעגליך אָבער דיינע קינדער וועלען פיהלען וואָס ס׳פעהלט זיי... צו שפּעט... אַזוי געהסטו אויך דורך אַ גלייכגילטיגער דורך דעם טאָג-לעכט, דורך דעם געוועהנליכען טאָג-לעכט. ווי פיהלען אָבער בלינדע דעם חסד וועגען וועלכען דו טראַכסט אַפילו נישט און נאָך וועלכען זיי בענקען אַזוי?!

דיין באָבע פלעגט דיר ליב האָבען צו דערצעהלען איהרע זכרונות. אַ צנועה׳שע טאָכטער ביזטו געזעסען אויף איהר שויס און איינמאָל האָט זי דיר דערצעהלט דאָס ווען זי איז אַלט געוואָרען דריי יאָהר האָט מען איהר אַ קמיע אָנגעהאָנגען אויפ׳ן האַלז. צו ווייסטו וואָס ס׳איז אין דער קמיע געשטאַנען? אַ פּאָר יודישע אותיות, נישט מעהר; צו ווילסטו דיין טאָכטער נישט געבען די קמיע אויפ׳ן וועג, די פּאָר יודישע אותיות?!...

....

דר. ל. ניעמצאָוויטש.

סליחות-צייט.

געלייטערט און געריינגט ווערט דער יודס נשמה אין די הייליגע טעג. א גייסט פון אצילות און התרוממות שוועבט איף דער יודישער גאַס. עס פערשווינדט דאָס וואָכעדיגע, קליינליכע, טאָג-טעגליכע לעבען. און וועלכער דער מענש זוכט א גאַנץ יאָהר, און עס הערשט א לעבען פון פערטיפונג און איינגעזונקען מחות, פון נאָכדענקען און נאָכפאָרשען ווענען דעם ציעל און צוועק פון מענשליכען קיום.

„שטעהט איף יודען לעבודת הבורא"!

א קינד בין איך נאָך דאַמאָלס געווען, מיט א נאַאיווער און ריינער נשמה. אין מיין צימער׳ל האָט זיך א קליין לעמפע-לע געלויכטען און שוואַרצע שאָטענס זענען מרה-שחורה׳דיג איף די ווענד געקראָכען, די נאַכט איז געווען א קאַלטע. א דראַב-נער רעגען האָט אין די פענסטער געקלאַפט. פּלוצלונג האָב איך דערהערט אין דער פינסטערער נאַכט א קול: „יודען שטעהט-איף לעבודת הבורא"!

א קוואַל פון ווייכע טענער האָט זיך דאַן אין מיין נשמה אריינגעגאָסען, איך האָב דערפיהלט די הייליגקייט און שעהנקייט פון גאָר אנדער לעבען, ווי אויף פליגלען האָט זיך אויפגעהויבען מיין יונגע פאַנטאַזיע צו דער אונענדליכקייט. דאָרט, וואו עס הערט אויף דאָס בעגרעניצטע און בעשרענקטע. און די נשמה גיסט זיך צוזאַמען מיט דעם איבּיגען, מיט דעם אונענדליכען. פון בעטעל בין איך אראָפּגעשפּרונגען, דעם טאַטען שוין געטראָפען גרייט צו סליחות. און צוזאַמען מיט איהם זענען מיר אין שוהל געגאַנגען.

פינסטער איז איף דער גאַס געווען, נאַס און קאַלט דאָס וועטער. און דאָך איז דאָס שטעדטעל לעבעדיג געוואָרען, ווי אין מיטען העלען טאָג. די קליינע לאַמטערנס מיט די חלב׳דיגע ליכטלעך האָבען ווי די זון-שטראַהלען געוואַרעמט מיין נשמה.

אין דער שוהל איז געווען פיל געפּאַקט, און דאָרט איז עפּיס אזוי היימליך און גוט געווען. דער חזן האָט מיט א זיס וויינענדיג קול די שלש-עשרה מדות געזאָגט. און זיין שטימע איז געקלונגען אזוי פיל בענקשאַפט צו עפּיס אונבעשטימטעס און אונבעגרייפליכעס, אז אויך איך האָב מיט דעם גאַנצען עולם מיטגעוויינט.

דער וועלט-שטורם און זיינע כוואַליעס האָבען מיך ווייט ווייט געוואָרפען אין פערשידענע וועלט-טיילען. און דאָך האָב איך די גייסטליכע שעה׳ן פון די סליחות קיינמאָל נישט פערגעסען

און ווידער קומען די סליחות-טעג. דער אַלטער שמש רופט נישט מעהר „לעבודת הבורא". פערשטיינערט זענען די הערצער, פערהושכ׳ט און פערפינסטערט איז דאָס העלע ליכט פון דער נשמה, אויסגעלאָשען איז דאָס הייליגע. פערוואָלקענד און פער-נעבעלט איז דער יודישער היטעל.

דאָך, אז עס קומען די הייליגע טעג פון ימים נוראים, ער-וואכט און דערוועקט זיך אין האַרץ דער יודישער פונק, די שטי-מונג שפּיגעלט זיך אָב אונבעוואוסט אין דער טיפעניש פון נפש, און ווער עס פיהלט אָדער ווער עס האָט א רגש דתי, דער הערט נאָך היינט דאָס אַלטע זיסע קול פון דעם שמש:

„יודען, שטעהט אויף לעבודת הבורא"!

„יודען, שטעהט אויף צו סליחות!"

חיים יצחק בונין.

יונג און אלט.

עס לויפען, ווי געטריבען פון א בליץ, געשלאָגען פון א דונער, מאַנסביל און ווייבער, גרויס און קליין, אַלט און יונג, יונגלעך ברעט אריין אין זיבעטען. ווי שאָטענס הופּען זיי אין די שטילע געסלעך און רוקען פונאַנדער די שאָטענס פון דער נאַכט.

דאָס איז דער כח פון א לעבעדיגען שאָטען, כאָטש ער איז דונקעל אָנאַנדערסמאָל גאַנץ פינסטער, קלאַפט די פיס ווי געשטויסען פון עמיצען פון הינטען, נישט וויסענדיג ווי און וואָס. האָט ער אָבער ווייס ווייט, דאָרט, אונטער דער הויט א נשמה, מיט איהר כח איז ער מנצח די טויטע שאָטענס פון דער נאַטור.

דער שוהל-הויף איז פערפלייצט מיט שטראָמען ליכט, וואָס שלאָגען ארויס פון די פענסטער פון שוהל. יודען שטעהען מיט בטול און הכנעה פאַר׳ן שטעפער כביכול. איבען איבער די קעפ איז אויסגעצויגען א פייער-ליכטיגער הימעל. ווי שפירען איהם נישט מחמת ער איז גרינג ווי א שטראַהל, אָבער ער לויכט זיך און אינווייניג, די סליחות און די הענד, די אויגען אריינגעגעבען און זיי. זעקס גרויסע ליכט שטעהען אויפ׳ן עמוד, אויסגעצויגען ווי פאַלמעס. דאָס פייער ציהט אין דער הויך, ווי א נשמה צו איהר שורש. און יעדען ווינקעל און ביי יעדען פענסטער בליש-צען קליינע ליכטעלעך, נאָר די קיילעכדיגע בליצלעך, וואָס דרע-הען זיך ארום דעם רונדיג-פייערל, זענען געווענדעט צו די זעקס ליכט פון דער מנורה אויפ׳ן עמוד, און זייער פנים ווידער קוקט דעם „שויתי ד׳ לנגדי תמיד" אין פנים אריין. די גאַנצע שוהל איז פיל ליכט. א וואונדערליך-זיסע ליכט. א ראָזאָווע ליכטיגקייט, ווי די פּאָסען, וואָס לאָזען זיך אראָב משופּע׳דיג פון דער זון אין שטוב אריין דורך א פענסטער.

הערצער רייסען זיך פון די קלאַטקעס.

איהר, מענשען-ציטערער, שטעהט אין דער זייט און קוקט, קוקט און נישט מצהר! איפ׳ן זין זאָל אייך אפילו נישט ארויף אנצוריהרען זיי: זאָלען זיי זיך קאָרטשען, זאַלען זיי זיך פונאַנ-דערציהען, זאָלען זיי וויינען זאַלען, זיי לאַכען, זאָלען זיי זיך רייסען ארויף, זאָלען זיי זיך ציהען אראָב: איהר – עצה׳ט זיי נישט! איהר וועט מיט אייער ריהר זיי נישט בערוהיגען, איהר וועט זיי נישט היילען!

א האַרץ האָט אַנ׳אייגענעם זייגער, מיט אַלע סימנים און צייכענס פון א זייגער, א ווייזער וואָס רוקט זיך לאַנגזאַם און ווייזט די שעות, טעג און יאָהרען, און א ווייזער וואָס רוקט זיך שנעל און ווייזט מינוטען און סעקונדען...

דאָס האַרץ אַליין נאָר ווייס זיינע וואונדען און ווייס די רפואות צו זיי, ווייס ווער איז זייער רופא...

הער צו ג-ט די תפלה פון דיינע קינדער׳ס הערצער!

אין ענגעניש און אַנגסט פון דער נאַכט קייקלען זיך די יו-דישע תפלות אויף בערג און טהאָלען, דורך קוואַלען און אָבגרונ-דען, שווימען דאָרט און טרונקען זיך, ביז זיי שווימען צו צום יי ל, וואָס פיהרט פון טיפען אָבגרונד ביז אין די הויכע הימלען, פון דאָרטען הויבען זיי אָן צו קלעטערן אין דער הויך, ציהען זיך ז׳ין דער לענג פון זייל ביז זיי דערגרייכען די שפּיץ. און אַז זיי קומען שוין ארויף אַ הי ין אין דער הויך, מוזען זיי ערשט

אָבשטעהן אין אַ ווינקעלע ביז – ראש השנה. דער ספר הזכרונות האָט זיך נאָך נישט געעפענט. היינט ווער ווייסט וואָס דאָרטען שטעהט געשריבען ווענען זיי, ווי שטעהט זייער מצב אַ גאַנץ יאָהר.

וואָרום תפלות זענען עהנליך צו אַ קופּע ניס, וואָס אַז מען שלעפּט אַרויס עטליכע פון אונטער איהר צופאַלט די קופּע אינ-גאַנצען. יעדע תפלה איז אַ – טרעפּ אויפ׳ן לייטער, וואָס פיהרט צום שוכן מרומים, און דעריבער מוז זי דורכגעהן די טרעפּ, וואָס זענען אויסגעלעגט ביז איהר אָנקומען. אויב די אונטערשטע מדרגות זענען שוואַך, איינגעבראָכען, ווערט זי נכשל אויפ׳ן וועג און קען נישט פליהען ווייטער בכדי צו דערגרייכען דעם שפּיץ...

היינט מי יודע צי איז ער ווערט פון דעם אויבערשטען אריינגענומען צו ווערען אין דער חבריא פון די אָנגענומענע תפלות. פערשטעקט אין אַ ווינקעלע ציטערט זי, טרייסעלט זיך פאַר שרעק טאָמער... טאָמער וועט זי נישט זוכה זיין אויפגענו-מען צו ווערען פון טאַטען אין הימעל און וועט בלייבען נאָך חעגגען אין דער לופטען, אָדער שמאַכען דאָרט איינזאַם, דער-ווייטערט פון טאַטען און מאַמען..: יתום׳דיג, און אפשר גאָר אַראָבנידערן, צוריק, צוריק, און אָנהויבען לערנען זיך פון ס׳נייַ צו פליהען, הויבען זיך..:

געפלויגען, געפלויגען, געהאַלטען שוין ביים שפּיץ, פּלוצ-לונג, סטאָפּ! וואַרט ביז ראש השנה!

ר׳ אליהו בעל שם און זיין גולם

פון דר. חיים בלאַך וויען. (וואונדערליכע מעשיות פון 16-טען יאָהרהונדערט) יודיש: א. גפן.

*) די שטאָדט כעלם געהער צו די געצעהלטע שטעדט, וואס אין איהרע מויערען האָבען געלעבט צעהנדליגער גדולים און צדיקי יסודי עולם, דעם גרעסטען נאָמען האָט זיך עדוואָרבען דער וועלט-בעריהמ-טער קדוש-עליון, צדיק און גרויסער מקובל מיט׳ן נאָמען רבי אליהו בעל-שם זצ״ל.

דער נאָמען פון רבי אליהו, ווערט געברענגט אין פיעל שאלות-ותשובות-ספרים. בעזונדער קונה-שם געווען האָט זיך רבי אליהו בעל שם מיט זיין געשאַפענעם גולם עפ״י קבלה. דער „אזולאי" זצ״ל ברענגט אין זיין „שם הגדולים" אויך וועגען ר׳ אליהו׳ס גולם.

די וואָס האָבען געלייענט די וואונדער פון מהר״ל מפראג׳ס גולם, וועלען זעהן דאָס די ווירקונג פונ׳ם כעלמער איז נישט געווען קלענער צו העלפען דעמאָלט דעם כלל ישראל און מציל זיין פון פערשידענע צרות-נויטען און בלבולים.

ה׳ בלאָך האָט בשעת מלחמה-צייט, דינענדיג אין עסטרייכישען מיליטער אויפגעזאַמעלט אַלע מעשיות און זיי פערפאַסט ספּעציעל אין א בוך א. נ. „Izrael Der Gotteskämpfeer" אַרויסגעגעבען אין וויען אינ׳ם יאָהר 1920. מיר הויבען אָן געבען פאַר׳ן לעזער-פּובליקום פון אונזער זשורנאַל אין יודיש, די אלע וואונדערליכע און שפּאַנענ-דע מעשיות, וואָס די חשוב׳ע לעזערינס און לעזער וועלען געוויס לייענען מיט א פערכאַפּטען אָטעם. רעדאַקציע.

1.

אין כעלם האָט געוואוינט אַ רייכע און אָנגעזעהענע גרעפין. געשטאַמט האָט זי פון אַנ׳אַלט פּריצישער פאַמיליע, וועלכע האָט נאָך מיט הונדערטער יאָהרען צוריק איינגעוואַנדערט פון האָלאַנד קיין פוילען, און זיך איינגעקויפט פיל גיטער אין דער כעלעמער אומגעגענד.

די יונגע און איידעלע גרעפין, איז אויך געווען שטאַרק בעליבט ביי די דאָרטיגע יודען. די לעצטע, זענען ביי איהר גע-ווען פון די יוצאים ונכנסים. גאַנץ בעזונדער האָט די פּריצה גע-האָט פערטרויען צו אַ געוויסען יודישען גלעזער, מיט׳ן נאָמען יחיאל, וועלכער האָט ביי איהר, אַגב אויך פיעל געלד פערדינט.

גראָד איז געשעהן אַ גנבה ביי דער גרעפין, פון איהר שלאָף-צימער איז פּלוצלינג אַוועקגעקומען אַ טייערער ברילאַנט, וואָס זי האָט געהאַט בירושה נאָך פון איהרע עלטערן; און די דינער האָבען חושד געווען דעם גלעזער אין דער גנבה.

צופעליג, אינ׳ם טאָג ווען די גנבה איז געשעהן, איז יחיאל דער גלעזער געווען אין לובלין אויף אַ חתונה און דאָס האָט ביי דער גרעפין נאָכמעהר פערשטאַרקט דעם חשד; זי האָט זיך געטראַכט, דאָס מסתמא איז ער געפאָהרען נאָך לובלין, פערקויפען דעם גע׳גנב׳טען ברילאַנט.

די גרעפין האָט געמאָלדען דער פּאָליציי וועגען דער גנבה און מיט׳ן מאָמענט ווען יחיאל איז נאָר-וואָס געקומען צוריק פון לובלין, האָט איהם די פּאָליציי אַרעסטירט און איבער דער גאַנ-צער שטאָדט האָט זיך פערשפּרייט בליץ-שנעל די גאַנצע געשיכטע.

פון דאַמאָלס אָן האָט די גרעפין בעקומען פיינד יעדען יוד פונ׳ם שטעדטעל און האָט שטרענג אָנגעזאָגט איהרע דינער, קיין שום יוד נישט צו לאָזען אויף דער שוועל פון איהר הויז; דאַדורך האָבען פיעל יודען פערלוירען זייערע פרנסות און זענען גע-בליבען אָהן ברויט צום לעבען. באותו שעה, לאָזען זיך טאַקע אַוועק די יודישע איינגעהער ביי דער גרעפין צום הויז פון גרוי-סען צדיק ר׳ אליהו בעל שם. זיי קלאָגען און וויינען פאַר איהם יאָמערליך, אויף דער גרויסער צרה פון הונגער און נויט וואָס האָט זיי געטראָפען און זיי דערצעהלען איהם אויך די סיבה פונ׳ם צאָרן, וואָס די גרעפין האָט אויף זיי אויסגעגאָסען.

ר׳ אליהו נעמט אַ ספר אין האַנד, מישט אויף און טרעפט אָט דעם פסוק! „ער (ג-ט) זעהט נישט קיין אומרעכט ביי יעקב׳ן און קיין בייז צווישען ישראל". דאַן רופט אויס ר׳ אליהו: דער גלע-זער איז אונשולדיג, דער חשד אויף איהם איז פולשטענדיג פאַלש! ער טרייסט זיי דאַן דאָס די גרעפין וועט זיי ווידער נאָך געבען צו פערדינען און הייסט זיי מוטיג געהן אַהיים, ווייל שוין נישט לאַנג וועט דויערן, ביז די גנבה וועט צוריק געפינען ווערען.

צום גולם ווידער זאָגט ר׳ אליהו: „דיין אויפגאַבע איז דעם גנב צו ענטדעקען און אויך דעם ברילאַנט אויפצוזוכען".

באַלד דערנאָך איז דער גולם אַוועק אין דער גרעפינס שלאָס אויפצוזוכען דאָס אָרט וואו ס׳געפינען זיך דינער. דעם שם וואָס ער האָט געטראָגען ביי זיך האָט איהם, דעם גולם, געגעבען די מעגליכקייט צו זיין אַ רואה ואינו נראה – אַלץ צו זעהן און אַליין נישט געזעהן צו ווערען.

אין אָוונד זענען די דינער זיך צוזאַמענגעקומען אין וואַש-צימער; דאָרט האָט זיך שוין געפינען דער גולם און זיך אויפמערקזאַם צוגעהערט צו זייערע געשפּרעכען.

— נו, איצט אַז דער גלעזער זיצט שוין אין תפיסה, זאָגט איינער – זענען מיר אַרויס פון געפאַהר און וועלען באַלד זיך קענען טיילען מיט׳ן ברילאַנט. דערויף זאָגט ווידער אַ צווייטער דינער: יעצט קאָנען מיר דאָס ציהרונג-שטיק גוט אָנקוקען, אָבער פערקויפען וועלען מיר ערשט קענען דאָס, אין אַ צייט אַרום,

ערשט דאַמאָלס, ווען די גאַנצע מעשה וועט שוין זיין פערגעסען. מיר וועלען אָפּזאָגען דעם פּאָסטען, זיך קויפען אַן׳אייגען גוט און אַליין טאַקי ווערען פּריצים...

איינער פון די דינער נעמט דאַן אַפּויער די אונטערשטע ציגעל פון דעם אויווען און עס פאַלט אַרויס אַ גלאָז, אין וועלכען ס׳איז געלעגען די בריליאַנטענע שפּילקע.

— מיט גרויס ענטציקונג בעקוקען אַלע דעם בריליאַנט און פּרובען צו שאַצען זיין ווערט, נאָכדעם שטעלען זיי צוריק דאָס גלאָז אויף זיין אָרט און פערשטעלען מיט די ציגעל.

דער גולם איילט צו ר׳ אליהו׳ן און גיט איהם איבער אַלץ וואָס ער האָט געזעהן.

ר׳ אליהו ווערט מלא שמחה פון דער פרעהליכער בשורה און בעזינט זיך תיכף וואָס ווייטער צו טוען.

אין געהיים בעזוכט דאַן ר׳ אליהו דעם פּאָליציי-שעף און זאָגט איהם דאָס ער איז איבערצייגט, אַז דער גלעזער האָט נישט גע׳גנב׳עט דעם בריליאַנט און מן השמים, האָט מען איהם מגלה געווען ווער עס זענען די אמת׳ע גנבים. ער וועט אָבער די נעמען פון די גנבים ערשט דאַן אויסגעבען, ווען דער פּאָליציי-שעף, וועט אויס׳פועל׳ן פאַר זיינעטוועגען אַ אודיענץ ביי דער גרעפין.

אינצווישען קומט דער גולם אין שלאָס, וואו די דינער האָבען איהם גערן אַלס גאַסט געזעהן. ער בעט ביי זיי צו עסען און זיי, די דינער, געבען איהם, נאָר בתנאַי ער זאָל דערצעהלען וואָס די יודען פון שטאָדט זאָגען, צו דער גנבה ביי דער גרעפין.

נאָכדעם ווי דער גולם האָט שוין אָבגעגעסען דערצעהלט ער זיי אַזוי: די יודען זאָגען דאָס די גנבה האָט קיין אַנדערער נישט געמאַכט ווי דער גלעזער און זיי זענען בשמחה׳ט וואָס מ׳האָט דעם גלעזער איינגעזעצט, פונדעסטוועגען פערדריסט זיי, וואָס מ׳האָט די אַנדערע יודען פון שלאָס אַרויסגעטריבען.

איינער פון די דינער ענטפערט: אַלע יודען זענען גנבים נאָר נישט שטענדיג האָבען זיי די געלעגענהייט דערצו און זאָל אפשר די גרעפין וואַרטען, ביז אויך אַנדערע יודישע גנבים זאָלען זי בע׳גנב׳ענען!

דער גולם גיט צו אַ אויסמיידענע בעמערקונג — האָט ער דאָך דאָ געהייסען „שראָלעק דער נאַר" און מוז אַלס אַזעלכער די ראָלע שפּילען — ער געהט אַוועק.

ער געהט אָבער נישט אַהיים נאָר איז אַוועק אין תפיסה, ווי דער גלעזער איז געזעסען. ער טרעפט איהם שטעהן מיט׳ן פנים צו דער מזרח-וואַנד זאָגענדיג קאַפּיטלעך תהלים מיט גרויס געוויין, ער זאָגט גראָד די ווערטער: „אין דיר גאָט פערטרוי איך זיך" און דערויף הערט דער גלעזער אַ שטימע: „דער דאָזיגער בטחון וועט דיך נישט פערנאַרען". דער גלעזער האָט געמיינט, אַז דאָס איז אַ שטימע פון הימעל, אַ בת-קול, וואָס טרייסט איהם אין זיין אומגליקליכער לאַגע.

נאָך אינ׳ם זעלבען טאָג, האָט דער פּאָליציי-שעף מיט דער גרעפין זיך פערשטענדיגט און איהר דערצעהלט, דאָס ר׳ אליהו וויל בעווייזען די אונשולד פונ׳ם גלעזער, אויב זי וועט איהם נאָר אויפנעמען.

דער נאָמען פון דעם יודישען הייליגען איז אויך דער גרעפין געווען גוט בעקאַנט, נאָך איהר פאָטער האָט איהם געהאַלטען פאַר אַ בעל-מופת און דערום, האָט זי גלייך מסכים געווען אויפצונעמען ר׳ אליהו׳ן.

ר׳ אליהו איז איינגעלאַדען געוואָרען צו דער גרעפין, פערשטעהט זיך אין דער בעגלייטונג פונ׳ם ג ו ל ם — וועלכען מ׳האָט נישט געזעהן — און דער פּאָליציי-שעף איז אויך מיטגעגאַנגען.

די גרעפין האָט אויפגענומען דעם גרויסען מ אַ ן זעהר פריינדליך און נאָכדעם ווי זי האָט איהם געבעטען זיצען רופט זיך אָן ר׳ אַליהו:

— גנעדיגע גרעפין! איהר ווייסט דאָך, דאָס איך מוז מיין גאַנץ לעבען ווידמען עבודת הבורא און דעריבער האָב איך נישט קיין צייט זיך לאַנג דאָ אויפצוהאַלטען, לאָזט רופען אייערע דינער און איהר וועט באַלד צוריק האָבען אין אייער האַנד דעם בריליאַנט.

די גרעפין הייסט איילינג רופען איהרע דינער און גלייך ווי זיי קומען אַריין שטעלט זיך אויף ר׳ אליהו פון זיין אָרט און זאָגט צו זיי:

רשעים! זייט אייך מודה דאָס איהר האָט דעם בריליאַנט, גע׳גנב׳עט"!

— „מיר – ענטפערן דערשראָקען די דינער – האָבען דעם בריליאַנט נישט גע׳גנב׳עט, מיר ווייסען פון גאָרנישט!"

דאָ נעמט ר׳ אַליהו אַ סידור אין דער האַנד און לייענט אַרויס פון דער ימים נוראים׳דיגער שמונה עשרה „און גיב דיין מורא – ג—ט אונזער ג—ט – אויף אַלע דיינע מעשים און דיין אימה וואַרף אויף אַלעם וואָס דו האָסט בעשאַפען".

ביים אַרויסזאָגען די ווערטער ווערען די דינער מיט אַ ציטער דורכגענומען, די ציין הויבען אָן ביי זיי קלאַפּען אַזוי שטאַרק, דאָס זיי פערלירען אינגאַנצען ס׳לשון.

איצט זאָגט ווידער ר׳ אליהו: די יודישע חכמים זאָגען, דאָס פון יעדער גוטער מצוה וואָס עס ס׳טהוט אַ מענש ווערט בעשאַפען אַ גוטער מלאך. דאַגעגען פון יעדער עברה אַ שלעכטער מלאָך. נו, מיר וועלען אַראָבציהען דעם שלעכטען מלאָך און ער וועט אונז שוין דערצעהלען, ווער ס׳האָט דעם בריליאַנט גע׳גנב׳עט.

אין אַ ווײַלע אַרום ווענדעט זיך ר׳ אליהו מיט זיינע אויגען צו אַ ליידיג אָרט אינ׳ם זאַל זאָגענדיג: נו! ענטדעק דו ווער עס האָט דעם בריליאַנט גע׳גנב׳עט און וואו ער ליגט בעהאַלטען.

עס דערהערט זיך אַ שטימע:

דעם בריליאַנט האָבען די דאָ שטעהענדיגע דינער גע׳גנב׳עט. בשותפות האָבען זיי דאָס געמאַכט און אינ׳ם אויווען פונ׳ם וואַשצימער האָבען זיי עס בעהאַלטען אויף דעם אָרט נאָהנט צו דער ערד.

נו, איך בעט אייך ה׳ פּאָליציי-שעף, ווענדעט זיך ר׳ אליהו צו איהם, זוכט אויף דעם בעצייכענטען אָרט. איידער ס׳האָט נאָך בעוויזען דער פּאָליציי-שעף אויפצושטעהן פון זיין אָרט, שרייען אויס מיט אַ געדריקטער שטימונג אין איין אָטעם אַלע דריי דינער צוזאַמען: מיר זענען די גנבים, דער גלעזער איז טאַקי אינגאַנצען אונשולדיג!

באַלד דערנאָך געהן אַלע אַוועק אינ׳ם וואַש-צימער און געפינען טאַקי דעם בריליאַנט אויף דעמזעלבען אָרט.

דעם גלעזער האָט מען דאַן באַלד בעפרייט און די דינער האָט מען איינגעזעצט אין תפיסה. פון דאַמאָלס אָן האָט די גרעפין נאָך מעהר צוטרוי געהאַט צו דעם יודישען גלעזער און ווייטער נאָך מעהר איהם געגעבען בעשעפטיגונג ביי איהרע פערמעגענס.

ווער אָבער דער „שלעכטער מלאך" איז געווען דער וואָס האָט די דינער פערראַטען, האָט קיינער אַ חוץ ר׳ אליהו נישט געוואוסט...

געפונען דעם וועג...

ביי אַ רויטליך פלעמעל פון אַ ליכט איז געזעסען אַ דאַרער, נידריגער בחור און געוויגט זיך איבער אַן׳אָפענער גמרא; דער שאָטען פון זיין קאָפּ האָט זיך מיטגעוויגט אויף דער וואַנט...

ער האָט, ווייזט אויס, נישט געהערט אַריינקומען דעם אַלטען, וואָרום ער האָט זיך נישט אויפגעהערט צו וויגען און דאָס קול זיינס האָט כסדר פערקלינגען דאָס טונקעלע חדר.

ביים ראש-ישיבה האָט אויפגעצאַפּעלט אַ פלעמעל אין די אויגען; די גרויע באָרד האָט שטיל גענומען ציטערען און דאָס האַרץ איז פערגאַנגען מיט גליקליכע, נחת׳דיגע טרעהרען.

ער איז ווייך און שטיל צוגעגאַנגען צום טיש, ווי דער דרילטשער איז געזעסען אַ ווײַלע בעטראַכט זיין בלייך-אויסגעדאַרט פנים און מיט אַ פער׳סוד׳עט, שטיל נאַכט-קול זיך אָנגערופען:

– ברוך!...

דער בחור האָט מיט שרעק אויפגעהויבען דעם קאָפּ און מיט אַ האַלב-צעמישטען בליק אַ ווײַלע זיך אומגעקוקט אין דער גרויער טונקעלקייט...

נאָר ווען ער האָט דערקענט דעם אַלטען ראש-ישיבה – האָט זיך זיין פנים שטיל פערפלאַמט... ס׳איז געוואָרען עפּיס גרויס, אָפען. די אויגען האָבען זיך האַלב-צוגעמאַכט, אַזוי ווי פאַר׳ן רעיון זאָל שוועבען אַ העלער, קינדישער חלום.

דעם אַלטענס קנייטשען אויפ׳ן פנים האָבען געשמייכעלט... עס האָט זיך געדאַכט, אַז פון איהם טראָגט זיך, אַ שטילע גרויסע ליכטיגקייט, וואָס האָט אַריינגעדרינגען אין מאַרך פון בלאַסען בחור און געהייסען איהם זעהן ד אָ ס, וואָס נישט יעדער בשר ודם איז זוכה צו זעהען...

אַ הייסער, צאַפּעלדיגער ניגון האָט זיך געוויגט איבער די אַלטע ספרים, וואָס די האַלבע נאַכט האָט אויפגעוועקט. זיי האָבען זיך, אַזוי ווי גענומען איינהערען אין די ציטערדיגע האַלב-וויינענדיגע רייד, וואָס אַ תשובה-נשמה האָט פון זיך אַרויסגעוואָרפען:

– ברוך! – האָט דער אַלטער זיך געלאַסען אָנגערופען

– וואָס, רבי?...

– שוין געשלאָגען די שעה?

– יאָ! — האָט דער דרילטשער הויך און זיכער אָפּגעענטפערט, אַזוי ווי ער וואָלט שוין פערשטאַנען, וואָס דער רבי האָט געטראַכט און מיט וואָס ער איז אַצינד געקומען צו איהם...

– פאַרוואָס האָט עס אַזוי לאַנג געדויערט, און וואָס מאַראַ מדרגות ביזטו דורכגעגאַנגען?...

דער ראש-ישיבה האָט געפרעגט זיכער, מיט אַ ווייכען, צוגעלאָזענעם טאָן און מיט יענער אונבעפלעקטער תמימות, וואָס נאָר אונזערע אַלטע, אַלטע גדולים פערמאָגען עס... — פערשידענע מדרגות, רבי! — האָבען זיך דעם בחור׳ס אויגען צעפלאַמט — אַמאָל הויכע, גאָר הויכע, אַמאָל קליינע, אָרימע... איך האָב געזוכט, רבי... אין מיר, אין מיין אייגענעם מהות... געזוכט דעם תוך פון דער וועלט, דעם תוך פון מיר אַליין... וואָס איז אַזעלכעס קיום העולם?... וואָס איז אַזעלכעס קיום האומה?... עס האָט זיך געדאַכט, רבי, אַז ערגיץ ברענט אַ סנה און איך קאָן נישט קומען צו איהם... אין די ספרים, האָט זיך מיר געדאַכט, געפין איך עס נישט... כ׳האָב געוואוסט, רבי, אַז ס׳איז אַ זינד... אַז אַזעלכע מחשבות פיהרען נישט אויף דעם וועג, וואָס אונזערע גדולים האָבען מיר אָנגעוויזען... נאָר כ׳האָב געזוכט... עס איז אַלץ פאַר מיר געווען פערנעפּעלט, פערשטעלט... דער טאָג האָט מיך נישט געפרעהט... די נאַכט האָט מיר קיין רוה נישט געגעבען... אַמאָל האָב איך מיך דערהויבען... הויך, גאָר הויך... דאָרט, וואו דער מענשליכער רעיון קאָן נישט דערגרייכען... ס׳האָט זיך מיך אויסגעוויזען, אַז איך טובל מיך אין קלאָר, לעבעדיג וואַסער... נאָר דאָס פלעגט דויערען אַ רגע, נישט מעהר, ווי אַ קליינע, קליינע רגע... דאָס האַרץ האָט געפרעגט: — וואָס?... וואָס זעהסטו דאָרט? וואוהין געהסטו!? איז דאָס אַלץ נישט אין חלום?... איז דאָס אַלץ נישט אויסגעטראַכט?... איז דיין רעיון נישט קראַנק אַמאָל?...

דער בחור האָט גערעדט גיך, מיט אַ שטיל, פערפלאַמט פנים און מיט אויפגעריסענע, הייסע אויגען. ס׳האָט זיך געדאַכט, אַז ער האָט מורא, דאָס ער זאָל עפּעס נישט פערגעסען... דעם אַלטענ׳ס ראש-ישיבה׳ס פנים איז געווען טיף און ערנסט... די ברעמען האָבען זיך ווייט אַריבערגעצויגען איבער זיינע טונקעלע, פייכטע אויגען...

– רבי! – איך בין געגאַנגען אויף אייז. עס דאַכט זיך אַז דער וועג איז זיכער... נאָר פּלוצלינג הויבט אָן דאָס אייז זיך ברעכען, פּלאַצען... די פּאַליעס טראָגען אַוועק אָבגעריסענע שטיקער, שליידערען מיט זיי, וואו עס געפעלט זיי און אַז עס גיט אַ שיין די זון — צעגעהט דאָס אַלץ, ווערט עס פערלוירען, ווי שטויב... נישט דאָס, טראַכט איך האָב׳ איך געזוכט, און נישט דאָ פיהרט מיין וועג...

און געשעהן, רבי, איז אַמאָל אַ נאַכט... איך זיץ און לערן און טראַכט, בשעת-מעשה, וואָס עס איז מיט מיר געוואָרען?... וואוהין וועט מיך דאָס פערפיהרען?... וואָס האָב איך שוין דערגרייכט אין לעבען, און וואוהין וועל איך ווייטער געהן... איך זיך... דאָס האַרץ וויינט אין מיר... דאָ, דאַכט זיך מיר, איז גרוי און אין דרויסען איז אַלץ פרעמד, ווייט און עפּיס אַזוי הבל-הבל׳דיג... דער קאָפּ ווערט שווער און איך דרעמעל איין... איך דרעמעל, דרעמעל... זעה איך, ווי פון אַ וואַלד אַרויס געהט אויף אַ הויך, ווייס געשטאַלט, מיט גרויסע בלויע אויגען, ווי ביי אַ קינד, מיט אַן׳אויסגעלייטערט, שכינה׳דיג פנים און מיט לאַנגע, שמאָלע הענד, אַזוי ווי ביי דער מאַמע מיינער, ווען זי האָט מיט מיר דאָס ערשטע מאָל „מודה-אַני" געזאָגט... איך קוק און דערקען: ר׳ לוי יצחק מבערדיטשעוו... איך וויל איהם פאַלען צו די פיס און קושען דעם זוים פון זיין אַטלעסענער יופּיצע... הויבט ער אויף אַ האַנד און ווייזט מיר אָן כ׳זאָל זיצען... איך זיץ און אַלע אברים וואַרפען זיך אין מיר... עס דאַכט זיך מיר, אַז איך שטאַרב...

ר׳ לוי יצחק מבערדיטשעוו, רוקט זיך דערווייל צו, וואָס אַמאָל נעהנטער, נעהנטער... איך הער אַ שטיל, ווייכען שאָרכען:

– ברוך, ברוך! — וואָס זוכסטו?... איך קאָן נישט ענ-

טפערען. דאָס לשון איז ביי מיר אָבגענומען. איך הער ווייטער:

— זעָה — —

ער ציהט אויס אַ האַנד און ווייזט מיר אויפ'ן וואַלד, פון וואַנען ער איז אויפגעגאַנגען...

איך ווייס נישט, רבי, צו כ'וועל בכח זיין אייך אַלץ צו דערצעָהלען, וואָס כ'האָב געזעהן און וואָס כ'האָב געהערט... נישט קיין וואַלד איז עס געווען און נישט קיין בוימער זעָנען געשטאַנען... אַ גרויסע, גרויסע עדה האָט זיך געוויגט און שירה געזונגען... מחנות קעפ אין סאָבאָל-שטריימליך... ווייסע ציטערדיגע בערד... טיעפע, הייליגע אויגען... אויגען פון גליק און שמחה, פון אייביג זעהן און פערשטעהן, פון חכמה און קדושה... און געגאַנגען איז אַ געזאַנג, ווי אַלע ימ'ען זאָלען פון די ברעגעס אַרויס, ווי אַלע הימלען זאָלען זייערע טויערען עפענען... און פעלדער האָבען איך געזעהן, און וויינגערטנער און סעדער... און ביי יעדען נייעם זמר זענען נייע גראָזען געוואַקסען און נייע קוואַלען האָבען גענומען שלאָגען... און געזעהן האָב איך ציהען מענשען פון אַלע עקען וועלט, אָרים און רייך, יונג און אַלט' קליין און גרויס... אַלע זענען געגאַנגען אַהער, בעהאָפטען זיך מיט דער גרויסער עדה און שירה געזינגען... און געדויערט האָט עס יאָהרען לאַנגע... די זון איז קיינמאָל נישט אונטערגעגאַנגען... טיעף אין הימעל איז זי געשטאַנען, ווי אַ פייערדיגער עדות אויף דער גרויסער שמחה, וואָס איז אויף דער וועלט אויפגעגאַנגען... דער הימעל האָט זיינע אוצרות געעפענט... עס האָט זיך געדאַכט, אַז משיח איז געקומען...

— זעהסט? — האָב איך געהערט.

— כ'זעה! — — —

— פון דאַנען וואַקסט דיין שטאַם... זייער פרייד איז דיין פרייד... זייער גליק איז דיין גליק... שטעה אויף, ברוך, דיין וועג איז געפונען... און כ'בין אויפגעשטאַנען... רוהיג אויסגעלייטערט, ווי אַ קינד, וואָס חלום'ט פון דער מאַמען... כ'בין אויפגעשטאַנען מיט זונען אין די אויגען און כ'זעה אַלץ, וואָס כ'האָב געזעהן אין חלום... עס איז שוין פאַר מיר קיין סוד נישט דער קיום העולם, דער קיום האומה... אַלץ געהט אַרויס פון אונז און בעשטראַלט די וועלט און אַלץ קומט צוריק צו אונז — משיח'ן — וועלען מיר ברענגען . . .

אויב כ'האָב געזינדיגט, רבי, שטראָפט מיך... כ'וועל עס פעריבעל נעמען... נאָר דעם וועג האָב איך געפונען... נישט דאָס איז, וואָס פלאַצט און נישט דער שאָטען פון דער זון, וואָס האָט זיך מיר פאַר דער זון גופא פערשטעלט, נאָר דער אָטעם פון די דאָזיגע אויסגעטערעהרטע ספרים וואָס שטעהן דאָ אין די שענק — דאָס איז מיין וועג... עס איז מיר הייליג יעדעס ווינקעל דאָ, ווארום דאַ רוהט דער אָטעם פון אַלע ר' לוי-יצחק'ס מבערדי-טשעוו... דאָ זעה איך יענעם גרויסען וואַלד, דאָ הער איך יענע הייליגע שירה... פון דאַנען וועט דאָס ליכט אַרויסגעהן... פון דאַ-נען!... פון דאַנען!...

דעם אַלטען ראש-ישיבה'ס פנים איז געווען בעגאָסען מיט אַ גליקליכען, לייטזעליגען שמייכעל... גרויסע, פייכטע אויגען האָ-בען געקוקט אויף דעם בלאַסען בחור, וואָס האָט זיך אַוועקגע-זעצט און מיד געאָטעמט, שטילע, ציטערדיגע רייד, האַלב-פער-טרעהרטע און גליקליך-זינגענדיגע האָבען זיך געהויבען איבער'ן טונקעלען חדר...

— ברוך, ברוך! — — — כ'האָב מיך נישט נענאַרט אין דיר... נישט גענאַרט... ניין...

אויף די שויבען האָט זיך צעלייגט אַ גרוי-בלויער שאָטען פון בלאַסען הימעל, וואָס האָט אָנגעזאָגט, אַז איבער דער וועלט געהט אויף אַ נייער טאָג... ערגיץ פון אַ נאָהנט געסעל האָט זיך געצויגען אַ לאַנגער, זינגענדיגער אָטעם:

— שטעהט אויף, יודען, לעבודת הבורא!..

— — — — — — — — — — —

א. פרעמד.

דאס נייע קליידעל.

א.

— „אוי, וואָס כ'שטעה פון נייעם קליידעל,
באָבע-לעב, זיך אויס;
לויטער העפטען פאַרנט און הינטען —
צרות, צרות בלויז!

וואָס איך רייס-אַוועק אַ פאָדעם,
העננט אַ פרישער שוין"...
— נישט בעצאָהלט דעם בעל-מלאכה
האָסטו שניידער-לוין!

טראָגן-אָקעגען איהם אַ גאַנצען
נייעם קאַרבען שכר, —
ס'קלייד וועט זיבענפאַך בעקומען
נייעם חן דערפאַר.

געה, בעצאָהל נאָר, שעהנע טאָכטער,
גיך מלאכה-געלט —
זיין וועט ס'קלייד מיט דיר אינאיינעם
איינס גאָר אין דער וועלט!

ב.

איצטער נעהמט עס זיך גאָר טרענען
כ'בלייב ביי גאָרנישט באַלד;
כ'וועל נאָך ווערען איבער'ן קליידעל
באָבע, גרוי און אַלט!

כ'וועל פערגעסען, באָבע-לעבען,
ווי מען זינגט אַ ליד...
און צי קומט מיר, איך זאָל זיצען
טאַקע שטום און מיד,

אַז בעצאָהלט האָב איך דעם קאַרבען
מיט'ן גאַנצען האַרץ?" —
ווערט דער באָבעס פנים פינסטער,
ווערט איהר פנים שוואַרץ...

— „שוין נישט אויפהערען זיך טרענען
וועט דאָס קליידעל דיינס
פריהער, ביז עס וועט דער שניידער
טון נאָך טאַקי איינס:

זאָל ער מודה און מתודה
פון בעלעמער זיין,
אַז געגייהט, גענייהט אין שבת
ר'האָט אַ שטאָך אריין!"

מרים אולינאָווער.

שרה שענירער.

אהבת השם.

(דריטער בריף צו בנות אגודת ישראל).

ליבע בכלל, הייסט זיך פיהלען גאַנץ דורך דער אייגענער עקזיסטענץ און קיום פון אַ צווייטען; ג-ט ליבען בעדייטעט אַל-זאָ, פיהלען אַז אונזער גאַנץ דאַ-זיין און ווירקען איז נאָר ג-ט, דעם וועלט-בעשאַפער צו פערדאַנקען.

פאַר דאָס איז אונזער הוב, די תורה הקדושה, גאָט'ס געזעץ צו ליבען און ערפילען און דאָס איז, דער ערשטער בעדינג פון אהבת השם.

אויף טריט און שריט, דאַרפען מיר דערקענען די קערפער-ליכע און גייסטיגע טובות וואָס ג—ט טוט אונז תמיד!

און אָט הייסט אונז די תורה, ליבען ג—ט מיט'ן גאַנצען האַרץ, מיט דער גאַנצער נשמה און מיט'ן גאַנצען פערמעגען — בכל לבבך, בכל נפשך ובכל מאדך.

מיט'ן גאַנצען האַרץ: אונזער גייסטיג שטרעבע און רוחניות'דיגען כח מיט וואָס כביכול האָט אונז בעשאָנקען, דאַרפען מיר אויסנוצען ג-ט'ס רצון צו קענען ממלא זיין, פול-קאָם. בעקעמפען דעם יצר-הרע און איהם אונטערוואַרפען די ממשלה פון יצר-טוב; נאָר וואָס ביי ג—ט הייסט גוט און שעהן, דאַרף אין אונזער יודיש האַרץ אַנ'אָרט געפונען.

מיט דער גאַנצער נשמה און גאַנצען פערמעגען: אַלע כוחות, די זעעלישע און קערפערליכע, מוזען בעטראַכט ווערען בלויז אַלץ מיטלען וואָס דאַרפען אין דער שטאַרקסטער און ברייטסטער מאָס, עקספּלאָטירט צו ווערען אויף ממלא צו זיין, די חוקי היהדות.

נו אויב מיר פערשטעהן שוין אַז אונזער האַרץ דער גאַנ-צער לעבענס-נערוו און דאָס אייגענטום זענען אַלץ נאָר מיטלען די ליבע צום בורא עולם דורך זיי צו פערווירקליכען, פערשטעהט זיך ממילא אַז איהם, דעם אַלמעכטיגען וועלט-העלשער דאַרף מען ליבען אַזוי, מעהר נאָך ווי זיך און אַלע אייגענע לעבענס-כוחות. די טריישאַפט צו ג—ט דאַרף זיין אַזוי שטאַרק, דאָס מסירת הנפש דאַרף נישט אָבהאַלטען דעמאָלט, ווען עס האַנדעלט זיך אין קידוש השם.

בכדי אָבער, די אַלע גרויסע אידעאַלען צו דערגרייכען אום צו קענען זעלבסטבעוואוסטזיניג אָנפולען דאָס האַרץ מיט אהבה און יראה, גיבט עס פערשידענע וועגען. דער הויפט-וועג איז: זעלבסטאַרבייט, אַליין-ערציהונג, זיך פאָרברייטען אַ לויטער האַרץ פול מיט קדושה.

„שניידט דורך דאָס פעטס פון אייער האַרץ און פערהאַר-טעוועט נישט מעהר אייער נאַקען" — דאָס פעטס פון האַרץ איז תאוה און גאות. נאַרישע גלוסטענישען און האָפערדיגען שטאָלץ — דאָס איז די התחלה פון 'עדען פערברעכער. און דעריבער דאַרף 'עדער געטרייער יודישער זוהן און יעדע געטרייע יודישע טאָכ-טער עוקר מן חשורש זיין דאָס אַלץ וואָס שטערט און לעגט זיך ווי אַ שטן אין וועג צו אונזער גרויסען ציעל.

נאָר אויף אַ ריין-האַרץ, קאָן געפלאַנצט ווערען דער עץ-החיים, די תורה הקדושה, און דאַן וועלען מיר ערשט ריכטיג זיך קענען איבערגעבען דעם דינסט צום בעשעפער.

(סוף קומט).

(סוף פון זייטע 130)

אויף די דינים וועגען מאכלות אסורות דערמיט, וואָס אונזערע בעגריפען וועגען הייליגען-זיך זענען אַנדערע, ווי זיי זענען ביי אונזערע אבות געווען? — אתן ספק, אַז נישט.

אויב די יודישע פרוי בעגרייפט די דינים פון צניעות אין דער ווירקליכקייט, דאַן וועט זי נישט זוכען דעם אייגענטליכען ווערט פון איהר לעבען אין פראַכט און גלאַנץ. די וועט אָבשאַצען געהעריג דאָס וועזען און דעם ווערט און זי וועט פלעגען די אַלע גוטע מידות, וואָס זענען עלול צו פערשאַפען די העכסטע פער-געניגענס. זי וועט וויסען אין דער געהעריגער שעה צו זאָגען „וואָס געהט עס דיר אָן? און אָט דאָס טאַקי, האָט איינגעזעהען די פרוי פון און בן פלת, וועלכע איז געווען אַדורכגעדרונגען מיט יודישע זיטליכקייט — און אַזוי אַרום איז זי זיין ריכטערין געוואָרען: איהר חכמה בויט דאָס הויז.

די פרוי פון קורח'ן אָבער האָט געשטרעבט נאָך כבוד און גלאַנץ פאַר זיך מיט איהר מאַן — און אַזוי אַרום געברענגט אויף זיך מיט דער גאַנצער פאַמיליע אַ פערדאָרבונג: איהר נאַ-רישקייט האָט איהר הויז פערניכטעט!

דער מלאך.

זיי שרייען און קעמפען, צווייפלען און פערצווייפלען — און זייער געשלעג נעמט נישט קיין סוף און דערום זאָל-זשע דיין לעבען, דו קינד, רינען צווישען זיי ווי אַ לייכטענדער פלאָם, ריין און אָהן ציטער, און זאָל ער-זשע זיי בעוועגען צום שטיל-בלייבען. זיי זענען מורא'דיגע אין זייער באַגיער און קנאה; זייערע ווערטער זענען ווי בעהאַלטענע מעסערס, דורשטיגע נאָך בלוט.

געה און שטעל זיך אַוועק צווישען זייערע פערקרימטע הערצער, קינד; זאָלען-זשע דיינע מילדע אויגען רוהען אויף זיי אַזוי ווי די פערצייהענדע אָוונד-שטילקייט רוהט אויפ'ן לאַרם פונ'ם טאָג.

זאָלען זיי בעמערקען פון געזיכט, קינד, זאָלען זיי פער-שטעהן אַזוי-אַרום דעם טיפסטען אינהאַלט פונ'ם אַלזיין. זאָלען זיי דיך ליבען און דאַדורך זיך זעלבסט ליב-בעקומען.

געה, קינד, און בעוואון די שויס פון דער אונענדליכקייט. מיט'ן אויפשיינען פון דער זון, עפען-אויף און דערשטאַרק דיין האַרץ ווי אַ פונאַנדער בליהענדע בלום, און ביים אונטערגאַנג בייג-אַרונטער ס'קעפעלע און פערענדיג אין שטילשווייגען די פול-טאָניקע עבודה צו ג-ט.

ראבינדראַ-נאַט טאַגאָרע

יודיש: א י ש—ל ו י.

כראָניק.

פרויען-הילף פאַר די ארטאָדאָקסישע שולען אין א"י

די אַלוועלטליכע „אַגודת-ישראל"-צענטראַלע פאַר ארץ-ישראל ענינים אין פראַנקפורט האָט זיך געווענדעט צו דער בנות-צענטראַלע אין לאָדז מכה'ן אונטערנעמען אַ אַקציע פון די „פרויען-הילף" לטובת די אָרטאָדאָקסישע שולען פאַר מיידלעך און יונגלעך אין הייליגען לאַנד. די אַקציע זאָל געפיהרט ווערען לויט'ן מוסטער פון דער פרויען הילף אין דייטשלאַנד. דורכ'ן שאַפען אין יעדען אָרט זאַמלער-גרופען פון מאָנאַטליכע נדבות ביי די רעליגיעזע פרויען פאַר'ן אָרטאָדאָקסישען-חנוך אין ארץ-ישראל. איניגיכען טרעט שוין צו דער צ. ס. דורכצופיהרען די אַקציע אין פערשטענדיגונג מיט דער ארץ-ישראל צענטראַלע אין פראַנקפורט.

„בנות אַגודת ישראל" אין בעסאַראַביע.

די אַגודה-צענטראַלע אין קישענאָוו האָט זיך געווענדעט צום צענטראַלען סעקרעטאַריאַט אין לאָדז צו געבען אָנווייזונגען אין ריכטליניען ווי אַזוי דורכצופיהרען די גרינדונג פון בנות-גרופען אין בעסאַראַביען. דער צ.ס. האָט אַרויסגעשיקט קיין קישענאָוו די געהעריגע מאַטעריאַלען און אינסטרוקציעס.

„בית-יעקב" אַרבייט אין לאָנדאָן.

מר. הוגאַ לינצער אין לאָנדאָן, האָט געגעבען אין זיין וואוינונג אַ טעה-אָווענד פאַר די קאָנגרעס-דעלעגאַטען פון דער יודישער מיידלעך-שוץ-קאָנפערענץ. דר. ש. דייטשלענדער האָט אין אַ שעהנער פאָרם ענטוויקעלט דעם „בית-יעקב"-געדאַנק און אָנגעוויזען אויף דעם ערפאָלג פון די בית-יעקב שולען אין פוילען. פרוי ד"ר מייער פון ריגאָ און פרל. בערטאַ פאַפענהיים האָבען וואַרעם בעגריסט די בית-יעקב-בעוועגונג און געשטיצט די אויספיהרונגען פונ'ם השוב'ען רעפערענט. באַלד אויפ'ן אָרט האָט זיך געשאַפען אַ בית-יעקב-קאָמיטעט וועלכער האָט אויף זיך גענומען קודם-כל אונטערצושטיצען די אַקציע לטובת דעם בוי פון בית-יעקב-סעמינאַר אין קראָקאָ. אין דעם קאָמיטעט זענען צריין פראָמינירטע ווייבליכע פערזענליכקייטען. (א. י. ב. ד.)

טורנע פון ה' פרידענזאָן.

אונזער רעדאַקטאָר ה' פרידענזאָן האָט געמאַכט אַ אינספעקציע-רייזע איבער אַ רייהע בית-יעקב-שולען. ה' פ. האָט פאַר די שול-קינדער געלייענט אַ רייהע נאָך ניט געדרוקטע קינדער-מעשה-לעך און פאַר זיי אויך געהאַלטען פאָרטראַגען. הוץ דעם איז ה' פ. אַרויסגעטרעטען אין דער עפענטליכקייט ווי אין שולען בתי מדרשים און עפענטליכע שטאָטישע זאַלען מיט רעפעראַטען לטובת דעם בית-יעקב געדאַנק.

אָנפאַנג חודש אלול וועט ה' פ. בעזוכען אַ רייה שטעדט אין מזרח-גאַליציען.

בעזוך פון י. ל. אָרלעאַן אין אונזער רעדאַקציע.

דינסטאָג י"ח מנ"א האָט דער בעקאַנטער סופר און דענקער רעד. י. ל. אָרלעאַן בעזוכט אונזער רעדאַקציע און אָבגעהאַלטען אַ לענגערע קאָנפערענץ מיט דער רעדאַקציע-לייטונג וועגען פערשידענע ליטעראַרישע ענינים. דער גאַסט האָט זיך אויך בעקענט מיט די פערשידענע אַרטיגע אַרבייטען און לייסטונגען פון דער „בנות אַגודת ישראל" צענטראַלע.

בעלכאַטאָוו. די חמשה עשר באב פייערונג אין אונזער שטאָדט איז פאָרגעקומען אין שטאָטישען טעאַטער-זאַל. דער אינטערעס צו דער פייערונג איז געווען אַזוי גרויס צווישען דער יודישער פרויען-נעזעלשאַפט, דאָס נאָך פאַר דער בעשטימטער צייט האָט דער זאַל געמוזט אָבגעשלאָסען ווערען און פיעל זענען אַוועק נישט קוקענדיג זיך אַריינבעקומען צוליב'ן מאַנגעל אין פלאַץ. די לעהרערין פרל. נאָוואָמיאַסט האָט געהאַלטען די פעסט-רעדע וואָס האָט געמאַכט אַ שטאַרקען רושם. אויך איז אויפגעפיהרט געוואָרען „חנה און איהרע 7 זיהן" ביי וואָס ס'האָבען זיך אויסגעצייכענט פאָלגענדע שילערינס: גוטמאַן, ליפשיץ, גרינשטיין, פליישער, שאַטאַן, פשעמיסלאַווסקאַ און ראָזענצווייג. אַ דאַנק גיבען מיר דער ג. לעהרערין און לייטערין פון „בנות אַגודת ישראל" פרל. נאָוואָמיאַסט פאַר איהר גרויסער מיה. ווי אויך די פרל. ס. קאַדזשיאַל, סטאַראַווינסקאַ, שאַטאַן און פליישער פאַר אַדורכפיהרען דעם אָווענד. אַ בעזונדערן דאַנק פערדינט דער מענער-קאָמיטעט און בעזונדער פאַר זיין אונערמידליכער אַרבייט דעם חשוב'ן ה' פרענקעל גיבען מיר אַ האַרציגען יישר כח. דער קאָמיטעט.

שטאָדט-ראַט-וואַהלען.

דעם היינטיגען זומער זענען אין צעהנדליגער שטעדט און שטעדטלעך אין פוילען פאָרגעקימען וואַהלען צום שטאָדט-ראַט. די אַגודה האָט כמעט אין יעדען אָרט אָבגעהאַלטען אַ נצחון. כדאי בעזונדער צו בעטאָנען דאָס אין די ערטער וואָס עקזיסטירען בנות-אָרגאַניזאַציעס האָבען אַלע וואַהל-בערעכטיגטע יודישע פרויען געשטימט פאַר די אַגודה-ליסטעס.

פון דער רעדאַקציע.

צוליב'ן פינאַנציעלען קריטישען מצב וואָס הערשט אַלץ כסדר אין אונזער קאַסע, זענען מיר געווען געצוואונגען אין די חדשים תמוז-אב אָבצוהאַלטען זיך פון אַרויסגעבען דעם בית-יעקב זשורנאַל. אויך דעם איצטיגען נומער, אַלס שוין זער לעצטער פון 4-טען יאָהרגאַנג געבען מיר צוליב דער דערמאָנטער סבה אָהן אַ פוילישער ביילאַגע.

מיר אונטערנעמען אָבער וויטערע שריט צום 5-טען יאָהרגאַנג ד. ה. פון חודש תשרי פ"ח אָן אַרויסצוגעבען דעם זשורנאַל חודש'לעך. מיר בעטען אַלע אונזערע פריינד און לעזער תיכף איינצושיקען 2 זלאָטעס פאַר'ן קוואַרטעל תשרי—כסלו.

די קוואַרטאַל-אַבאָנענטען פון אייר—תמוז בעקומען דעם היינטיגען נומער אַנשטאָט פון ה' תמוז.

בנות-קאָלאָניע אין יאַרדאַנאָוו.

בעת די זומער-חדשים האָט די קראָקאָווער בנות איינגעאָרדענט זיך אַנ'אייגענע קאָלאָניע פאַר 50 חברות, אונטער דער לייטונג פון פרל. שטשערינסקאַ א. אַנד.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער איבערגעגעבענע אַקטיווע מיטגלידערין און סעקרעטאַרין

פרל. **שרה סטאַראַווינסקא**

ווינשען מיר אַ הערצליכען מזל-טוב.

בעלכאַטאָוו. — „בנות אַגודת ישראל"

לעהרערין און פערז. ל. נאָוואָמיאַסט.

קאָרעספאָנדענציעס.

מאגיעלניצאַ. אויף דער איינלאַדונג פון דער היגער אַגודה-פערוואַלטונג האָט אונזער שטאָדט בעזוכט רעד. ה' א. ג. פרידענזאָן, וועלכער איז אַרויסגעטרעטען מיט איניגע איינפלוסרייכע רעפעראַטען אין שטאָטישען פאָלקס-הויז ווי אויך אין בית-המדרש. עס איז געשאַפען געוואָרען אַ בית-יעקב-קאָמיטעט און אַ דאַנק דער מיטהילף פון ה' פרידענזאָן איז אויפ'ן אָרט געשאַפען געוואָרען אַ גרעסערע סומע געלד אויף צו דינגען אַנ'ענטשפרעכענדען לאָקאַל פאַר דער שולע.

אַ דאַנק דעם בעזוך פונ'ם גאַסט איז אויך געגרינדעט געוואָרען אַ אָרגאַניזאַציע „בנות אגודת ישראל" וואָס צעהלט שוין 40 מיטגלידערינס פ"י.

אין דער פערוואַלטונג זענען: חי' שרה ראָטענבערג — פאָרזיצענדערין, פייגא שפאַן — וויצע, רחל ליבסטער — סעקרעטאַרין, מינטשא אָרענשטיין — קאַסירערין, מאשאַ בערגהאָלץ, מאַטעל גאָלדבערג און טויבע קייפמאַן. פ. שפאַן.

וולאָצלאַוועק. דינסטאָג, פ' שלח איז ביי אונז פאָרגעקומען די גרינדונגס-פערזאַמלונג פון „בנות אַגודת ישראל" די פאָרזיצענדערין פון „בית-יעקב"-קאָמיטעט פרוי רובינשטיין האַלט אַ לענגערע בעגריסונגס-רעדע אין וועלכער זי וואונשט ערפאָלג און גליק דער זיך שאַפענדער אָרגאַניזאַציע. לעהרערין פרל. קירשענבוים רעפערירט איבער'ן פראָגראַם אין ציעל פון בנות אַגודת ישראל. איהר גלענצענדער רעפעראַט ווערט פערענדיגט אונטער'ן שטורם פון אַפּלאָדיסמענטען. נאָכדעם דעקלארירען זיך בערך 40 מיטגלידערינס און ס'ווערט געוועהלט אַ קאָמיטעט פון 7 פערזאָן: לעהרערין פרל. קירשענבוים — פאָרזיצענדערין, פרל. רובינשטיין — סעקרעטאַרין, פרל. זשימנאָוואָדי — קאַסירערין, ווי אויך פרל. קאָהן, פרל. ראָזענוואַסער, פרל. סאָלעק און פרוי רחל רובינשטיין.

מ. רובינשטיין.

קראַסנאָ: י"ג תמוז איז ביי אונז פאָרגעקומען די גרינדונגס-פערזאַמלונג פון בנות אגודת ישראל. די פערזאַמלונג איז פאָרגעקומען לויט'ן אָנגעוויזענעם סדר-היום פון צענטראַלען סעקרעטאַריאַט אין לאָדז. דעקלאַרירט האָבען זיך 39 מיטגלידערינס. די פערוואַלטונג בעשטעהט פון: ברכה קלאָגסבאַלד—פאָרזיצענדערין, לעהרערין שרה ראָטפעלד—וויצע, רייזעל הייזנער—סעקרעטאַרין, טויבע פאַסטערנאַק, רובין, הערדיען, שאַמאַראַד, האַלבערשטאַם, לאַנדא, קלאָגסבאַלד א. אַנד.

גאָסטינין. דורך דער איניציאַטיוו פון פרל. ק. שטערן איז ביי אונז געגרינדעט געוואָרען אַ „בנות אגודת ישראל". די גרינדונגס-פערזאַמלונג האָט אויסגעוועהלט אַ פערוואַלטונג פון פאָלגענדע פערזאָנען: פרוי פיינזילבער—פאָרזיצענדערין, פרל. ט. שטערן און האַבערגריטץ—סעקרעטאַריאַט, פרל. יוטאַ בריסטאָווסקאַ—קאַסירערין און פרל. יוטאַ בלום. ט. שטערן.

גאָסטינין: שבת נחמו האָבען מיר זיך פערזאַמעלט אין לאָקאַל פון חדר יסודי התורה צו פייערען דעם טראַדיציאָנעלען יו"ט פון דער יודישער טאָכטער. פרל. ק. שטערן האָט רעפערירט מענינא דיומא. די פאָרז. פרוי פיינזילבער האָט געלייענט די וואַרימע בעגריסונג פון צ. ס. אין לאָדז. עס האָבען אויך דעקלאַמירט פערשידענע לידער פרל. האַבערגריץ און פרל. מ. זאַנדמאַן. אַ בנות-מיטגלידערין.

בלאַשקי: זונטאָג פ' עקב אין אָווענד איז אין אונזער לאָקאַל געפייערט געוואָרען דער חמשה-עשר-באב יום-טוב דורכ'ן איינאָרדנען אַ גראַנדיעזען צונויפקום פון אונזערע מיטגלידערינס ביי אַ רייך געדעקטען טיש. לעהערין פרל. שייער האָט געהאַלטען אַנ'אינהאַלטסרייכען רעפעראַט מענינא דיומא. די פייערונג האָט געדויערט ביז שפעט אין אָווענד און ביי אַ זעהר געהויבענע שטימונג זענען זיך די פערזאַמעלטע פונאַנדערגעגאַנגען.

ביי אַ געלעגענהייט דריקען מיר אויס אַ האַרציגען דאַנק אונזער חשוב'ע לעהרערין פרל. שייער פאַר איהר אונערמירליכער, אָנגעשטרענגטער אַרבייט לטובת אונזער אָרגאַניזאַציע.

סלופצע. זעהר אימפאָזאַנט איז ביי אונז אַדורכגעפיהרט געוואָרען די הייעהריגע חמשה עשר באב פייערונג. אויף אונזער איינלאַדונג האָט אויף דער פייערונג רעפערירט דער טאַלאַנטפולער רעדנער ה' אייזענבערג פון באַראַנאָוויטש (איצט מנהל אין זאַגראָוו) דאָס פראָגראַם פון דער פייערונג איז דורכגעפיהרט געוואָרען לויט די אָנווייזונגען פון צ.ס. רעפעראַטען, לידער א. אַז. וו. האָבען פאָרגעטראָגען פאָלגענדע חברות: ג. ווינשטיין, א. לעשטשינסקאַ, ה' העלפגאָט, נ. העלפגאָט, ה' רייכמאַן, צ. דראַרמאַן א. אַנד. ביי אַ רייך סערווירטען טיש האָבען זיך די פערזאַמעלטע געווייעלט ביז שפעט אין אָווענד. פונ'ם טיפען האַרצען דאַנקען מיר דעם ה, ג. אייזענבערג פאַר זיין גלענצענדען רעפעראַט ביי אונז אויף דער פייערונג.

ג. לאַטטא.

גריצא: תיכף נאָכ'ן דערהאַלטען דעם צירקולאַר פון צ. ס. האָבען מיר זיך פערנומען מיט די הכנות איינצואָרדענען די פייערונג פונ'ם היסטאָרישען פרויען יו"ט. ביי אַ פול געפאַקטען זאַל וואָס איז געווען רייך דעקאָרירט מיט בלומען גרינס און געהעריגע אויפשריפטען האָט די פאָרז. פרל. האָלענדער געעפענט די הגיגה און ערקלערט די בעדייטונג פונ'ם טאָגסעקר. פרל. אַלעקסאַנדאָוויטש און פרל. קירשענבוים האָבען געלייענט פערשידענע זאַכען פון אָרטאָדאָקסישע שריפטען און דעקלאַמירט שעהנע לידער. אונטער'ן געזאַנג פון אַ קינדער-כאָר איז די חתונה געשלאָסען געוואָרען. אַ שוועסטער.

וולאָצלאַוועק: אין אַ הערליך דעקאָרירטען זאַל האָט זיך אין אונזער שטאָדט פערזאַמעלט אַ גרויסער עולם פרויען און פרייליינס, ווי אויך בית-יעקב-שילערינס צו פייערען דעם חמשה עשר יום-טוב. לעהרערין און פאָרזיץ. פרל. קירשענבוים עפענט די פייערונג מיט אַ גייסטרייכע רעדע, אַ קינדער-כאָר זינגט פערשידענע אָרטאָדאָקסישע לידער דאַן לייענט פרל. רודאַ לעווקאָוויטש אַ רעפעראַט מענינא דיומא. 1 אַ זייגער ביינאַכט ווערט די פייערונג געשלאָסען. סעקרעטאַרין מ. רובינשטיין.

אכטונג! מיר פאָדערן אויף אלע וואָס האָבען פערקויפט דעם פרעסע-קופאָן אונז איינצושיקען דאָס געלד ווי אויך די ביכלעך צוריק.

די רשימה פון אלע מנדבים וועט זיין געדרוקט אין קינפטיגען נומער. די אדמיניסטראציע.

בעמערקונג: אַלע קאָרעספאָנדענציעס וואָס זענען דערהאַלטען געוואָרען נאָך כ"ז מנ"א וועלען זיין געדריקט אינ'ם קינפטיגען נומער. רעדאַקציע.

צו אלע רעליגיעזע פרויען און פריילינס.

דער גרויסער טאָג איז נאָהנט!

מיר קומען אייך אָנזאָגען די פרעהליכע בשורה, דאָס ענדליך רופען מיר צונויף דעם צווייטען לאַנד־צוזאמענפאָהר פון „בנות אַגודת ישראל" קיין לאָדז אויפ'ן קומענדיגען כ"ה כ"ו חשון תרפ"ח (זונטאָג און מאָנטאָג דעם 20 און 21 ליסטאָפּאַד).

אויב די ערשטע קאָנפערענץ, וואָס איז פאָרגעקומען אין לאָדז, האָט בלויז פראָקלאַמירט די גרינדונג פון אַ רע-ליגיעזער פרויען־בעוועגונג אונטער דער פאָהן פון אַגודת ישראל, וועט עס זיין די אויפגאַבע פון דער קומענדיגער צווייטער קאָנפערענץ אָנצוצייכנען גענויע ריכטליניען און ארבייטס־וועגען פון די שוין צעהנדליגער עקזיסטירענדע „בנות"־אָרגאַניזאַציעס.

אויפ'ן סדר־היום פון דער קאָנפערענץ וועלען זיך געפונען, אַלע ברענענדסטע פראַגען און אָנגעוועהטאָגסטע פּראָב-לעמען פון אונזער גייסטיג־קולטורעלער זעלבסט־ערציהערישער אַרבייט, ווי בכלל דאָס פעסט-שטעלען אַן אייינהייטליכע רעגליעזע אַרבייטס־פּלאַן אויף אלע געביטען פון'ם אָרטאָדאָק-סישען אָרגאַניזירטען פרויען־לעבען.

בעזונדער דאַרף די קאָנפערענץ געבען אַ ווייטערען שטויס דער יונגער „בנות"־בעוועגונג צו ענטוויקלונג, אָנצופאַנגען אַ ברייט פערצווייגטע אַרבייט, אויך צו דערנעהנטערן אַלע בנות ישראל צום מקור פון עכט־ריינעם יודישען גייסט. מיר האָבען אויך איינגעלאַדען צו דער קאָנפערענץ אַ רייהע אויטאָריטעטע פערזענליכקייטען אין דער אַגודה־וועלט, פון לאַנד און אויסלאַנד, וואָס וועלען זיך בעטייליגען אין דער קאָנפערענץ בכדי מיטצווווירקען לטובת אונזערע הייליגע אידעאַלען.

מיר רופען אייך דעריבער, אייך בנות־חברות און אַלע רעליגיעזע פרויען און פריילינס, זיך מאַסענוויז צו בעטיי-ליגען אין דער קאָנפערענץ, גאַנץ בעזונדער זיך ערנסט פערנעמען מיט'ן פערשפּרייטען די ספּעציעלע קאָנפע-רענץ־קאַרטען, בכדי מיר זאָלען האָבען די מעגליכקייט די קאָנפערענץ דורכצופיהרען, וואָס אימפּאָזאַנטער און ערפאָלגרייכער.

היום קצר והמלאכה מרובה — ס'איז נאָך פערבליבען זעהר אַ קורצע צייט ביז'ן גרויסען טאָג, נוצט־זשע אויס די געלעגענהייט, אָרדענט איין אויפלעבונגס־פערזאַמלונגען וועקט דאָס בעוואוסטזיין און פערשטענדניס פאַר'ן „בנות"־געדאַנק צווישען די ברייטסטע קרייזען פון יונג און אַלט, איז די שטעדט וואו ס'עקזיסטירען נאָכנישט בנות־גרופּען, גרינדעט תיכף אַזעלכע —

דער גרויסער טאָג איז נאָהנט:

צענטראַלע „בנות אגודת ישראל" אין פּוילען.

נ. ב. אַלע אינסטרוקציעס און אָנווייזונגען בנוגע דער קאָנפערענץ וועלען צושיקט אָנפאַנג קומענדען חודש און אַלץ וואָס ווערט דערמאָנט אין די אינסטרוקציעס איז אַבליגאַטאָריש פערפליכטענד.

אַ טיף־האַרציגען מזל־טוב ווינשען מיר אונזער ליבען ברודער מענדעל נ"י צו זיין תנאים־שרייבען מיט פרל. שרה סטאַראָווינסקאַ
לאָדז. מרים, שרה און חנה אלבעק.

צו דער חתונה פון אונזער סימפּאַטיקערין פרל. הינדאַ ליבערמאַן מיט ה' שמחה זעגמאַן
ווינשען מיר א הערצליכען מזל־טוב!
סקערניעוויץ – בית־יעקב קאָמיטעט.

[illegible] „כתר התורה" און [illegible] גרויסע אינטערעס האָט אָט [illegible] די היינטיגע חגיגה אין דער גאַנצער וועלט.

דער [illegible] רב [illegible] אין [illegible] אַז די גמילה איז איהם זעהר שווער געווען, נאָר צוליב די וויכטיגקייט פון בית־יעקב־אידעאַל האָט ער אויך געוויסע בע-קוקט אָן געקומען, דער רב צוגיגט מיט די ווערטער: בית יעקב לכו, ווען עס האָבען אונז די בית יעקב בנות, ונלכה, מוזען מיר געהן, וויל אָט דער אידעאַל פיהרט אונז צום אור ד'.

דער ריישער רב הרב לעווין לעזט דאַן פאָר ביי אַ פייער-ליכער שטימונג אין העברעאיש און פויליש פאָלגענדען אַקט:

„אויסגעפיהרט איז אין קראָקאָ דעם זעכצעהנטען טאָג אין חודש אלול, אינ'ם יאָהר פינף טויזענד זעקס הונדערט זיבען און אַכציג צו דער וועלט שאַפונג, אינ'ם צעהנטען יאָהר פון דער אויפלעבונג פון דער פוילישער מלוכה.

בעת מלוכה-פרעזידענט איז איגנאַץ מאָשטשיצקי, פרעמיער-מיניסטער מאַרשאַל יוזעף פילסודסקי, וויצע קאַזימיערוש באַרטעל און מיניסטער פאַר אמונות און בילדונגס-ענינים — גוסטאַוו דאָברוצקי, בעת מאַרשאַלעק פון סיים איז מאַטשיי ראַטאַי און מאַרשאַלעק פון סענאַט — וואָיטשעך טראָמפּטשינסקי.

בעת ווען וואָיעוואָדע אין קראָקאָ איז לודוויק דאַראָווסקי, שטאָדט-פרעזידענט — מיכאַל ראָלמע און וויצע — יוזעף לאָרע.

בעת אב בית דין צו דער יודישער עדה אין קראָקאָ איז הרב ר' יוסף נחמי' קאָרניטצער שליט"א און איהר פרעזעס איז אַדוואָקאַט ד"ר רפאל לאַנדאַ.

בעת ווען פרעזידענט פון ועד הפועל פון דער וועלט-אָרגאַניזאַציע אגודת ישראל איז הרב ר' פנחס כהן נ"י און פרעזידענט פון אַלוועלטליכען צענטראַל-ראַט פון אָט דער אָר-גאַניזאַציע איז הרב ר' אהרן לעווין נ"י אב"ד אין ריישא און סיים-דעפּוטאַט, און דער עהרען-פרעזידענט פון דער לאַנד-אָרגאַניזאַציע אגודת ישראל אין פוילען איז דער אדמו"ר ר' אברהם מרדכי אלטר שליט"א פון גער און איהר פרעזידענט — הרב ר' מאיר שפּיראָ נ"י אב"ד אין פּיעטרקאָוו און סיים דעפּו-טאַט. בעת בראש פון מועצת גדולי התורה שטעהען דער בעל-חפץ חיים שליט"א, דער טשאָרטקאָווער רבי און הרב ר' חיים עוזר גראָדזינסקי פון ווילנא.

בעת ווען פרעזעס פון דער לאָקאַלער גרופּע פון דער אָרגאַניזאַציע אגודת ישראל אין קראָקאָ איז סענאַטאָר ר' יצחק בוימינגער נ"י און וויצע — ר' מאיר הכהן ראַפּאַפּאָרט נ"י און ר' אלתר הכהן קורצמאַן נ"י.

בעת ווען יושב ראש פון ועד המרכזי צו די בית יעקב אַנשטאַלטען איז ר' אשר הכהן שפּיראָ נ"י און וויצע – ר' משה לויפער נ"י און בית יעקב לייטערין – מרת שרה שענירער תחי'.

עס איז געגרינדעט געוואָרען אַ ועד צו בויען אַ סעמינאַר-הויז צו ערציהען רעליגיעזע לעהרערינס פאַר די בית יעקב שולען, וועלכער בעשטעהט פון די חברים פון דער אַגודת־ישראל-אָרגאַניזאַציע אין אייראָפּאַ און עבר לים, און וועמענס שפּיץ עס שטעהען, הרב ד"ר אלי' יונג נ"י פון ניו-יאָרק, ד"ר שמואל דייטשלענדער נ"י פון וויען, סענאַטאָר ר' משה דייטשער, סענאַ-טאָר ר' יצחק בוימינגער נ"י, דעפּ. ר' פייוויש סטעמפּעל, ר' חיים פריליך נ"י און ר' אשר הכהן שפּירא נ"י פון קראָקאָ. אָט דער ועד האָט אויף זיך גענומען די מיה צו זאַמלען נדבות אויף די אויסגאַבען פון אָט דעם חשוב'ן בנין.

אַ דאַנק די אונטערשטיצונגען, וואָס מיר האָבען בעקומען פון אונזערע וואוילטעטיגע ברידער אין לאַנד און אויסלאַנד און אין דער האָפנונג, אַז אונזערע דאָזיגע ברידער וועלען נאָך [illegible] אונז מיט אַ ברייטער האַנד — דאָס [illegible] בעשטעהט [illegible] צוזאַמענשטעלען היינט צום בנין פון [illegible] הויז, וואָס איז איבערגעגעבען געוואָרען צום [illegible] אינזשיניער ה' אליעזר הויז אין קראָקאָ.

און היינט ווען עס זעגנען זיך צונויפגעקומען אויפ'ן אָרט פון בנין די לייטער פון אגודת-ישראל-אָרגאַניזאַציע פון פאַרשי-דענע לענדער פון מזרח און מערב, די פאָרטרעטער פון „כתר התורה" אין וויען און וואַרשאַ, צוזאַמען מיט די חברים פון בוי-קאָמיטעט, לעגען מיר מיט גרויס עקסטאַז און מיט [illegible] דעם גרונדשטיין אונטער דעם הויז-בוי, וואָס פון איהם וועלען אַרויסגעהען די ליכט-שטראַהלען פון דער ריינער אמונה און יראת שמים, אַרויסשיקענדיג אין דער וועלט אַ גרופּע פון רעכטפערטיגע לעהרערינס, איבערגעגעבען צום הייליגען דת, וואָס וועלען ערפילען זייער אויפגאַבע אויפ'ן בעסטען אופן, צו-געפּאַסט צו די דינים פון דער תורה הקדושה — אונזער לע-בענס-אידעאַל און לעבענס-אָטעם.

דער גוטער ג—ט זאָל זיין מיט אונז, ער זאָל אויסשפּריי-טען זיין פרידענס-שוץ אויף אונז און אויף זיין גאַנץ פאָלק ישראל, זאָל ער בענטשען דעם בנין און די בויער און אַלע מתנדבים, זאָל ער אונזער האַנדווערק שטאַרקען. און אַזוי ווי מיר האָבען זוכה געווען אָנצוהייבען היינט די אַרבייט, אַזוי זאָלען מיר זוכה זיין איהם פאַרטיג צו מאַכען און צו זעהען דאָס הויז פערפולקאָמט און זיינע טירען געעפענט צו פער-שפּרייטען דעם ד' אין דער וועלט.

„ויהי נועם ד' אלקינו עלינו אמן כן יהי רצון".

נאָכדעם ווי עס איז איינגעמויערט געוואָרען דורך די אָנ-וועזענדע רבנים דער אַקט אונטער'ן פונדאַמענט, האָבען געהאַל-טען שלום-רעדעס דער קראָקאָווער רב, ר' יעקב ראָזענהיים און דער ריישער רב און ביי אַ געהויבענער שטימונג איז די פייע-רונג געשלאָסען געוואָרען.

אכטונג יודישע פרויען!

געדענקט, דעם 9-טען אָקטאָבער ה. י. דאַרפען אַלע ווי איינס צו געהן צו די וואַהל-אורנעס און אָפּגעבען אייער שטימע פאַר דער ליסטע פון פאַראייניגטען אָרטאָדאָקסישען וואַהל-קאָמיטעט ביי אַגודת „שלומי אמוני ישראל" אין לאָדז.

די אגודת ישראל איז די איינציגע אָרגאַניזאַציע אין דער יודישע גאַס, וואָס זאָרגט פאַר דער אמת-יודישער ערציהונג פון דער פרוי און איהר ריכטיגען פּלאַץ אין יודישען לעבען.

שטימט אלע פאר ד
פעראייניגטע ארטאדאקסישע
וואהל־ליסטע.

אַלוועלטליכען „קרן התורה" און רעדט גלייכצייטיג אַרום דעם גרויסען אינטערעס וואָס עס האָט אַרויסגערופען די היינטיגע חגיגה אין דער גאַנצער וועלט.

דער בענדינער רב שליט"א ערקלערט אין קורצע ווערטער, אַז די נסיעה איז איהם זעהר שווער געווען, נאָר צוליב די וויכטיגקייט פון בית-יעקב-אידעאַל האָט ער אויף גאָרנישט גע-קוקט און געקומען, דער רב ענדיגט מיט די ווערטער: בית יעקב לכו, ווען עס רופען אונז די בית יעקב צוגעהן, ונלכה, מוזען מיר געהן, ווייל אָט דער אידעאַל פיהרט אונז צום אור ד'.

דער ריישער רב הדב לעווין לעזט דאַן פאָר ביי אַ פייער-ליכער שטימונג אין העברעאיש און פויליש פאָלגענדען אַקט:

„אויסגעפיהרט דאָ אין קראָקאַ דעם זעכצעהנטען טאָג אין חודש אלול, אינ'ם יאָהר פינף טויזענד זעקס הונדערט זיבען און אַכציג צו דער וועלט שאַפונג, אינ'ם צעהנטען יאָהר פון דער אויפלעבונג פון דער פוילישער מלוכה.

בעת מלוכה-פרעזידענט איז איגנאַץ מאָשטשיצקי, פרעמיער-מיניסטער מאַרשאַל יוזעף פילסודסקי, וויצע קאַזימיערזש באַרטעל און מיניסטער פאַר אמונות און בילדונגס-ענינים — גוסטאַוו דאָברוצקי, בעת מאַרשאַלעק פון סיים איז מאַטשעי ראַטאַי און מאַרשאַלעק פון סענאַט — וואָיטשעך טראָמפטשינסקי.

בעת ווען וואָיעוואָדע אין קראָקאָ איז לודוויק דאַראָווסקי, שטאָדט-פרעזידפנט — מיכאַל ראָלמע און וויצע — יוזעף לאָרע.

בעת אב בית דין צו דער יודישער עדה אין קראָקאָ איז הרב ר' יוסף נחמי' קאָרניטצער שליט"א און איהר פרעזעס איז אַדוואָקאַט ד"ר רפאל לאַנדאָ.

בעת ווען פרעזידענט פון ועד הפועל פון דער וועלט-אָרגאַניזאַציע אגודת ישראל איז הרב ר' פנחס כהן נ"י און פרעזידענט פון אַלוועלטליכען צענטראַל-ראַט פון אָט דער אָר-גאַניזאַציע איז הרב ר' אהרן לעווין נ"י אב"ד אין ריישא און סיים-דעפוטאַט, און דער עהרען-פרעזידענט פון דער לאַנד-אָרגאַניזאַציע אגודת ישראל אין פוילען איז דער אדמו"ר ר' אברהם מרדכי אלטר שליט"א פון גער און איהר פרעזידענט — הרב ר' מאיר שפּיראָ נ"י אב"ד אין פיעטרקאָוו און סיים דעפו-טאַט. בעת בראש פון מועצת גדולי התורה שטעהען דער בעל-חפץ חיים שליט"א, דער טשאָרטקאָווער רבי און הרב ר' חיים עוזר גרודזינסקי פון ווילנא.

בעת ווען פרעזעס פון דער לאָקאַלער גרופּע פון דער אָרגאַניזאַציע אגודת ישראל אין קראָקאָ איז סענאַטאָר ר' יצחק בוימינגער נ"י און וויצע — ר' מאיר הכהן ראַפּאָפּאָרט נ"י און ר' אלתר הכהן קורצמאַן נ"י.

בעת ווען יושב ראש פון ועד המרכזי צו די בית יעקב אַנשטאַלטען איז ר' אשר הכהן שפּיראָ נ"י און וויצע — ר' משה לויפער נ"י און בית יעקב לייטערין — מרת שרה שענירער תחי'.

עס איז געגרינדעט געוואָרען אַ ועד צו בויען אַ סעמינאַר-הויז צו ערציהען רעליגיעזע לעהרערינס פאַר די בית יעקב שולען, וועלכער בעשטעהט פון די חברים פון דער אגודת-יש-אל-אָרגאַניזאַציע אין אייראָפּאַ און עבר לים, און וועמענס שפּיץ עס שטעהען, הרב ד"ר אלי' יונג נ"י פון ניו-יאָרק, ד"ר שמואל דייטשלענדער נ"י פון וויען, סענאַטאָר ר' משה דייטשער, סענאַ-טאָר ר' יצחק בוימינגער נ"י, דעפ. ר' פייוויש סטעמפעל, ר' חיים פרייליך נ"י און ר' אשר הכהן שפּירא נ"י פון קראָקאָ. אָט דער ועד האָט אויף זיך גענומען די מיה צו זאַמלען נדבות אויף די אויסגאַבען פון אָט דעם חשוב'ן בנין.

אַ דאַנק די אינטערשטיצונגען, וואָס מיר האָבען בעקומען פון אונזערע וואוילטעטיגע ברידער אין לאַנד און אויסלאַנד און אין דער האָפנונג, אַז אונזערע דאָזיגע ברידער וועלען נאָך ווייטער אַרויסווייזען זייער איבערגעבענהייט אונטערצושטיצען אונז מיט אַ ברייטער האַנד — דאָס ערמעגליכט אונז מיט'ן בעשעפערס הילף צוצוטרעטען היינט צום בנין פון דאָזיגען פּראַכטפולען הויז, וואָס איז איבערגעגעבען געוואָרען צום בוי-אינזשינער ה' אליעזר רוק אין קראָקא.

און היינט ווען עס זענען זיך צונויפגעקומען אויפ'ן אָרט פון בנין די לייטער פון אגודת-ישראל-אָרגאַניזאַציע פון פערשי-דענע לענדער פון מזרח און מערב.. די פערטרעטער פון „קרן התורה" אין וויען און וואַרשא, צוזאַמען מיט די חברים פון בוי-קאָמיטעט, לעגען מיר מיט גרויס עקסטאַז און מיט שמחה-שאַלונג דעם גרונדשטיין אונטער דעם הויז-בוי, וואָס פון איהם וועלען אַרויסגעהען די ליכט-שטראַהלען פון דער ריינער אמונה גפן יראת שמים, אַרויסשיקענדיג אין דער וועלט אַ גרופּע פון און רעכטפערטיגע לעהרערינס, איבערגעגעבען צום הייליגען דת, וואָס וועלען ערפילען זייער אויפגאַבע אויפ'ן בעסטען אופן, צו-געפּאַסט צו די דינים פון דער תורה הקדושה — אונזער לע-בענס-אידעאַל און לעבענס-אָטעם.

דער גוטער ג—ט זאָל זיין מיט אונז, ער זאָל אויסשפּריי-טען זיין פרידענס-שוץ אויף אונז און אויף זיין גאַנץ פאָלק ישראל, זאָל ער בענשען דעם בנין און די בויער און אַלע מתנדבים, זאָל ער אונזער האַנדווערק שטאַרקען. און אַזוי ווי מיר האָבען זוכה געווען אָנצוהייבען היינט די אַרבייט, אַזוי זאָלען מיר זוכה זיין איהם פאַרטיג צו מאַכען און צו זעהען דאַס הויז פערפולקאָמט און זיינע טויערען געעפענט צו פער-שפּרייטען דעם ד' אין דער וועלט.

„ויהי נועם ד' אלקינו עלינו אמן כן יהי רצון".

נאָכדעם ווי עס איז איינגעמויערט געוואָרען דורך די אָנ-וועזענדע רבנים דער אַקט אונטער'ן פונדאַמענט, האָבען געחאַל-טען שלוס-רעדעס דער קראָקעווער רב, ר' יעקב ראָזענהיים און דער ריישער רב און ביי אַ געהויבענער שטימונג איז די פייע-רונג געשלאָסען געוואָרען.

אכטונג יודישע פרויען!

געדענקט, דעם 9-טען אָקטאָבער ה. י. דאַרפען אַלע ווי איינע צו געהן צו די וואהל-אורנעס און אָפּגעבען אייער שטימע פאַר דער ליסטע פון פעראייניגטען אָרטאָדאָקסישען וואַהל-קאָמיטעט ביי אַגודת „שלומי אמוני ישראל" אין לאָדז.

די אגודת ישראל איז די איינציג אָרגאַניזאַציע אין דער יודישע גאַס, וואָס זאָרגט פאַר דער אמת-יודישער ערציהונג פון דער פרוי און איהר ריכטיגען פּלאַץ אין יודישען לעבען.

שטימט אלע פאר ד פעראייניגטע ארטאדאקסישע וואהל-ליסטע.

צו אלע רעליגיעזע פרויען און פרייליינס.

דער גרויסער טאָג איז נאָהענט!

מיר קומען אייך אָנזאָגען די פרעהליכע בשורה, דאָס ענדליך רופען מיר צונויף דעם צווייטען לאַנד-צוזאמענפאָהר פון „בנות אַגודת ישראל" קיין לאָדז אויפ'ן קומענדיגען כ"ה כ"ו השון תרפ"ח (זונטאָג און מאָנטאָג דעם 20 און 21 ליסטאָפּאַד).

אויב די ערשטע קאָנפערענץ, וואָס איז פאָרגעקומען אין לאָדז, האָט בלויז פּראָקלאַמירט די גרינדונג פון אַ רע-ליגיעזער פרויען-בעוועגונג אונטער דער פאָהן פון אגודת ישראל, וועט עס זיין די אויפגאַבע פון דער קומענדיגער צווייטער קאָנפערענץ אָנצוצייכנען גענויע ריכטליניען און ארבייטס-וועגען פון די שוין צעהנדליגער עקזיסטירענדע „בנות" אָרגאַניזאַציעס.

אויפ'ן סדר-היום פון דער קאָנפערענץ וועלען זיך געפינען, אַלע ברענענדסטע פראַגען און אָנגעוועהטאָגסטע פּראָב-לעמען פון אונזער **גייסטיג-קולטורעלער זעלבסט-ערציהערישער אַרבייט, ווי בכלל דאָס פעסט-שטעלען אַן איינהייטליכען רעגיליעזען אַרבייטס-פּלאַן אויף אַלע געביטען פונ'ם אָרטאָדאָקסישען אָרגאַניזירטען פרויען-לעבען.**

בעזונדער דאַרף די קאָנפערענץ געבען אַ ווייטערען שטויס דער יונגער „בנות"-בעוועגונג צו ענטוויקלונג, אָנצופאַנ-גען אַ ברייט פערצווייגטע אַרבייט, אויף צו דערנעהנטערן אַלע בנות ישראל צום מקור פון עכט-ריינעם יודישען גייסט. מיר האָבען אויך איינגעלאַדען צו דער קאָנפערענץ אַ רייה אויטאָריטעטע פערזענליכקייטען אין דער אגודה-וועלט, פון לאַנד און אויסלאַנד, וואָס וועלען זיך בעטייליגען אין דער קאָנפערענץ בכדי מיטצוווירקען לטובת אונזערע הייליגע אידעאַלען.

מיר רופען אייך דעריבער, אייך בנות-החברות און אַלע רעליגיעזע פרויען און פרייליינס, זיך מאַסענווייז צו בעטיי-ליגען אין דער קאָנפערענץ, גאַנץ בעזונדער זיך ערנסט פערנעמען מיט'ן פערשפּרייטען די **ספּעציעלע קאָנפע-רענץ-קאַרטען,** בכדי מיר זאָלען האָבען די מעגליכקייט די קאָנפערענץ דורכצופיהרען, וואָס אימפּאָזאַנטער און ערפאָלגרייכער.

היום קצר והמלאכה מרובה — ס'איז נאָך פערבליבען זעהר אַ קורצע צייט ביז'ן גרויסען טאָג, נוצט-זשע אויס די געלעגענהייט, אָרדענט איין אויפ'ן עבונגס-פערזאַמלונגען וועקט דאָס בעוואוסטזיין און פערשטענדניס פאַר'ן „בנות"-געדאַנק צווישען די ברייטסטע קרייזען, פון יונג און אַלט, איז די שטעדט וואו ס'עקזיסטירען נאָכנישט בנות-גרופּען, גרינדעט תיכף אַזעלכע —

דער גרויסער טאָג איז נאָהענט:

צענטראַלע „בנות אגודת ישראל" איז פוילען.

נ. ב. אַלע אינסטרוקציעס און אָנווייזונגען בנוגע דער קאָנפערענץ ווערען צושיקט אנפאַנג קומענדען חודש און אַלץ וואָס ווערט דערמאָנט אין די אינסטרוקציעס איז אבליגאַטאָריש פערפליכטענד.

צו דער התונה פון אונזער סימפּאַטיקערין
פרל. הינדאַ ליבערמאַן
מיט ה' שמחה זעגמאַן
ווינשען מיר אַ הערצליכען מזל-טוב!
סקערניעוויץ — בית-יעקב קאָמיטעט.

אַ טיף-האַרציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער
ליבען ברודער מענדעל נ"י
צו זיין תנאים-שרייבען מיט פרל.
שרה סטאראווינסקא
מרים, שרה
און חנה אלבעק.
לאָדז.

Łódź, Wrzesień 1926 r. Cena 75 gr. Rok IV, zeszyt 28.
„BAJS JAKOW“ (miesięcznik) Adres Red. „Bajs Jakow“ Łódź, Aleksandrowska 28.

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר
פרל. בעלי ראטשילד
צו איהר התונה מיט ה' ווארשנער

פרל. שרה מאנדרא
צו איהר תנאים-שרייבען מיט ה' הערצאג

פרל. טעמא גלינער
צו איהר התונה מיט ה' פראסט

פרל. סטאראווינסקא
צו איהר התונה מיט ה' אלבעק
צענטראלע „בנות אגודת ישראל" אין פוילען.

צו דער פערלאבונג פון פרל.
מאניא קאנטעראוויטש
מיט ה' בעניעק אורעט
ווינשט זיי א הארציגען מזל טוב
מאניא שווארצענבערג, הערמאן אוניקאווסקי
העלא שווארצענבערג און יצחק נאוואק.

נחום אבלים!
מיר דריקען אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל
אונזער חברות פרל. מארקאוויטש און פרוי
סטאראווינסקא צום פריהצייטיגען טויט פון זייער
פאטער ע"ה.
אין דער ארבייט פאר אונזער הייליגען אי-
דעאל זאלט איהר טרייסט געפינען.
בעלכאטאוו. בנות אגודת ישראל.

הנני משתתה בצערם של משפחת
שרקובסקא על מות אביהם
הרב חנוך יצחק זצ"ל
מ. א קמיאטעק.

דאנקזאגונג:

ביים פערענדיגען דאס שול-יאהר איז אין אונזער „בית יעקב" פארגעקומען דער עגזאמען, ביי וואס מיר זענען געווען אנוועזענד. דער עקזאמען איז אדורך גלענצענדט גוט, און מיר דריקען אויס דאנק און אנערקענונג אונזער שול-לייטערין

פרל. פעסא שייער

פאר איהר מיה און אויפאפפערליכער לייסטונגען פאר אונזער „בית יעקב" שול, און בעזונדער פאר „בנות אגודת ישראל" אין אונזער שטאדט.

פאר'ן פרויען-קאמיטעט
בלאשקי. מרים קאליסקא.

דרוקערײ
און ליטאגראפיע
י. גרינבערג, לאדז
ווסכאדניא 45. ••• טעלעפאן 31-90.

פערטיגט אויס אלע ארט דרוק-ארבייט. די דרו-
קעריי איז אויך מאדערן איינגעארדענט פאר יודישע
צייטשריפטען, זאמעלביכער און טאג - צייטונגען

דאס יודישע
וואכענבלאט
איז די איינציגע ארטאדאקסישע צייטונג און
זאגלעמביע האט א גרויסע צאהל אבאנענ-
טען און לעזער און איז די פערשפרייט-
סטע יודישע צייטונג אין דעם קאנט.
ערשיינט 6 זייטען. פרייז פאר א חודש 1 זל
Adres Będzin, skrz. poczt. 84.

לאדזער יודישע פרויען!

שטימט פאר דער ליסטע פון פעראייניגטען ארטאדאק-
סישען וואהל-קאמיטעט צום לאדזער שטאדט ראט.
„בנות אגודת ישראל".

Red. i wyd. L. G. Frydenzon. Tłocznia I. Grinberga, Łódź Wschodnia 45, tel. 31-90.